

Цікавосткі
кніжнага
форуму
стар. 4—5

Асэнсаваць
сувязь
з мінулым
стар. 6

Запаветны
напеў
«Песняроў»
стар. 14

Маладосць і раскоша

Фота Кастуся Дробава.

Рэспубліканская мастацкая галерэя «Палац мастацтва» запрашае на чарговы «Асенні салон з Белгазпрамбанкам». 10-я выстаўка-продаж уключае 450 работ 210 маладых беларускіх мастакоў. Адбірала творы болей як тысячы кандыдатаў на ўдзел у праекце прафесійнае журы.

Традыцыйна выстаўка-продаж дэманструе напрацоўкі аўтараў у розных відах выяўленчага мастацтва: жывапіс, графіка, фатаграфія, скульптура, дэкаратыўна-прыкладнае мастацтва, інсталяцыя, відэаарт. Удзельнічаюць, вядома, і знаёмыя публіцы творцы, і пачаткоўцы, для якіх прысутнасць на «Асеннім салоне» — выдатны шанс заявіць аб сваім намеры стаць прафесійным мастаком і цудоўная магчымасць пазнаёміцца з першым глядачом.

Дарэчы, гэтым разам «Асенні салон» прапаноўвае своеасаблівую рэтраспектыву. Каб адлюстраваць 10-гадовую гісторыю праекта, у галерэі «Арт-Беларусь» арганізатары прадставілі матэрыялы, якія, згодна з задумай, павінны падкрэсліць развіццё і важнасць мерапрыемства ў культурным жыцці Беларусі. Кіраўнік «Асенняга салона» Аляксандр Зінкевіч адзначыў, што акрамя адкрыцця новых імёнаў і падтрымкі маладых мастакоў вырашылі згадаць гісторыю парызскіх выставак.

«ЛіМ»-акцэнт

Пашана. Дзяржаўных узнагарод удастоены больш за 130 прадстаўнікоў розных сфер дзейнасці. Адпаведны Указ № 354 падпісаў Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка. Так, галоўнаму рэжысёру Цэнтра культуры «Віцебск» Ірыне Коўленай, дырэктару Магілёўскага абласнога метадычнага цэнтра народнай творчасці і культурна-асветнай работы Алегу Хмялькову і настаўніку рускай мовы і літаратуры сярэдняй школы № 11 Брэста Юрыю Чэрневу прысвоены медаль Францыска Скарыны. Мастакі кіраўнік балета Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага заслужанага хараграфічнага ансамбля «Харошкі» Ірына Грушова ўдастоена ганаровага звання «Заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь». Званне заслужанага дзеяча культуры Беларусі прысвоена мастацкаму кіраўніку заслужанага амаатарскага калектыву Беларусі народнага цырка імя Валерыя Абеля Палаца культуры «Касцюкоўка» Таццяне Абель, старшыням Віцебскага і Гродзенскага абласных аддзяленняў Саюза пісьменнікаў Беларусі Тамары Гусачэнка і Людміле Кебіч, а таксама кіраўніку заслужанага амаатарскага калектыву Беларусі ўзорнай студыі цыркавага мастацтва «Арона» Барысу Кузняцова.

Віншаванне. Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка павіншаваў жыхароў Гродзенскай вобласці з 80-годдзем утварэння рэгіёна. «Прынёманскі край — сапраўдны жамчужына Беларусі, дзе ўнікальным чынам злучыліся маляўнічая прырода, самабытная культура, слаўныя традыцыі і старажытная, багатая гісторыя, — гаворыцца ў віншаванні. — Створаная восем дзесяцігоддзяў таму, у год вызвалення рэспублікі ад фашысцкіх захопнікаў, вобласць сёння паспяхова развіваецца дзякуючы ўпартай стваральнай працы жыхароў. Візіткі рэгіёна сталі аграрная і турыстычная галіны, прамысловасць і атамная энергетыка».

Ініцыятыва. Кіраўнік дзяржавы сабраў нараду па пытаннях архітэктурнага рашэння і канцэпцыі экспазіцыі культурна-гістарычнага комплексу «Нацыянальны гістарычны музей». Тамай паяджэння стала будаўніцтва новага, сучаснага Нацыянальнага гістарычнага музея Беларусі. Асноўнай мэтай для стваральнікаў музея — паказаць няпросты тысячгадовы шлях беларусаў да набывання дзяржаўнасці. «Нягледзячы на ўсе палітычныя віхры, якія праносіліся над нашай краінай, беларускі народ змог захаваць і развіць свае адметныя ідэнтычнасць, мову, культуру, мае ўнікальны талент і вызначаецца асаблівай якасцю — міралюбнасцю. Мы прайшлі складаны шлях і дасягнулі высокіх вынікаў. Гэта павінна быць аб'ектам гонару, асабліва для нашай моладзі», — падкрэсліў Аляксандр Лукашэнка. Планаўдзя, што Нацыянальны гістарычны музей размесціцца ў Цэнтральным раёне Мінска на ўчастку паміж праспектам Пераможцаў — вуліцай Арлоўскай і ракой Свіслач.

Адукацыя. Для школьнікаў сталіца будучы аправадзіць урокі ў музеях. Адпаведнае пагадненне аб супрацоўніцтве падпісалі ўпраўленне культуры і камітэт па адукацыі Мінгарвыканкама, паведамляе БелТА. Так, школьнікі змогуць бясплатна наведваць Музей гісторыі горада і яго філіялы. Урокі будуць праходзіць па трох прадметах: гісторыя Беларусі, мастацтва і музыка. Да таго ж падрыхтаваны цыкл мерапрыемстваў, у тым ліку ўрокі «Песні, народжаныя ў полымі вайны», «Чарнобыльская трагедыя», «3 гісторыі прамысловага Мінска».

Пярэдазень. Выстаўка «Назаўжды разам», прымеркаваная да 85-годдзя ўз'яднання Беларусі і Дня народнага адзінства, адкрылася ў галерэі «Мабільная» Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі. «Матэрыялы, прадстаўленыя на кніжнай выстаўцы, не толькі паказваюць факты і падзеі гэтага часу, але і перадаюць атмасферу паўсядзённага жыцця беларусаў і настрой беларускай інтэлігенцыі, большасць паэтаў і пісьменнікаў адрэагавалі на гэтую падзею публіцыстыкай, вершамі», — нагадваюць арганізатары. Сярод прадстаўленых выданняў — юбілейныя зборнікі дакументаў і выданняў паэзіі, прозы, дзённікі, навуковыя працоўкі па шырокім колае актуальных пытанняў уз'яднання Заходняй Беларусі з БССР.

Праект. Выстаўка Сяргея Пісарэнкі «Па паверхні вады, па краі восені» адкрылася ў Літаратурным музеі Максіма Багдановіча. «Мастак працуе ў розных жанрах, натхненне шукае і знаходзіць у самых розных сферах, але яго творчай ментальнасці найбольш блізкі пейзаж і нацюрморт, любімая тэхніка — акварэль, — падкрэсліваюць арганізатары. — Сяргей Пісарэнка захоўвае акварэльны бачанне і падыход, нават працуючы алейнымі фарбамі па палатне. Ён паказвае свет нібы праз прызрытую смугу, праз каларовае дымку, якая надае вывамам казанасць і таемнічасць. Чэрпаючы натхненне з навакольнага асяроддзя, ён знаходзіць баланс паміж марай і рэальнасцю. Наведца выстаўку «Па паверхні вады, па краі восені» можна да 12 верасня».

Агляд афіцыйных падзей ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

Віншваем старшынё Віцебскага і Гродзенскага абласных аддзяленняў Саюза пісьменнікаў Беларусі Тамару Гусачэнка і Людмілу Кебіч з прысваеннем ганаровага звання «Заслужаны дзеяч культуры Рэспублікі Беларусь».

стасункі

У працяг творчага супрацоўніцтва

У Дагестане прайшоў XXXVIII Міжнародны Гамзатаўскі фестываль «Дні белых жураўлёў», у рамках якога святкавалася і 90-годдзе Саюза пісьменнікаў Дагестана. У святочных мерапрыемствах прынялі ўдзел шматлікія прадстаўнікі Саюза пісьменнікаў Расіі, а таксама паэты з Беларусі, Азербайджана, Палесціны, Непала. Нашу краіну па запрашэнні Міністэрства культуры Рэспублікі Дагестан і Праўлення Саюза пісьменнікаў гэтай рэспублікі прадстаўляў старшыня Мінскага гарадскога аддзялення СПБ і таварыства дружбы «Беларусь — Расія», заслужаны дзеяч культуры Рэспублікі Беларусь Міхась Пазнякоў.

Беларускі пісьменнік прыняў актыўны ўдзел ва ўсіх асноўных мерапрыемствах фестывалю, якія ладзіліся на высокім дзяржаўным узроўні. Ён гарача вітаў і віншаваў дагестанскіх калег, зачытаў і ўручыў віншавальны адрас, падпісаны

старшынёй СПБ Алесем Карлюкевічам. Да таго ж ўручыў народнай паэтэсе, старшыні СП Дагестана Марыне Ахмедвай медаль Максіма Багдановіча — за вялікі ўклад у развіццё літаратуры і ўмацаванне творчых сувязяў з Саюзам пісьменнікаў Беларусі.

Шматлікія жыхары Махакачкы і гасці працяглымі апладысментамі сустрэлі палымнае выступленне Міхасы Паўлавіча падчас дзяржаўнага мітыngu ў цэнтральным парку перад вечным агнём і помнікам воінам-вызваліцелям. Тут ён нагадаў аб плённым супрацоўніцтве нашых рэспублік у самых розных галінах і ў літаратуры.

Міхась Пазнякоў таксама быў запрошаны на мясцовае тэлебачанне, дзе ішла размова аб творчых стасунках паміж пісьменніцкімі саюзамі. Вершы Расула Гамзатава і Магамеда Ахмедва ў сваім перакладзе не беларускую мову паэт прачытаў у махакачлінскім Тэатры паэзіі.

Падчас паездкі ў старажытны горад Дэрбент Міхась Паўлавіч быў

прыняты мэрам горада, дзе адбылася шчырая размова. З вуснаў кіраўніка адміністрацыі горада гучалі словы ўдзячнасці кіраўніку нашай дзяржавы, беларускаму народу і пісьменнікам за плённае супрацоўніцтва і любоў да Расіі і Дагестана. Адбылася ў Дэрбенте таксама і цёплая сустрэча беларускага пісьменніка з настаўнікамі і вучнямі СШ № 20 імя Расула Гамзатава, з мясцовымі літаратарамі.

Разам са шматлікімі расійскімі, мясцовымі і замежнымі калегамі М. Пазнякоў наведваў таксама і магілу класіка дагестанскай і сусветнай паэзіі Расула Гамзатава, што знаходзіцца на гары Таркі-Тау. Яркімі, незабыўнымі сталі і іншыя творчыя мерапрыемствы, сустрэчы ў тэатрах, бібліятэках, на плошчах і ў парках, дзе заўсёды гучала паэзія і выказвалася гатоўнасць да ўмацавання і пашырэння супрацоўніцтва дзеля міру і росквіту братэрскіх літаратур. Завязаліся новыя творчыя кантакты і нарадзіліся вартыя часу задумы сумесных праектаў.

Павел КУЗЬМІЧ

фестывалі

3 разлікам на юнага чытача

Дзяржаўны літаратурна-мемарыяльны музей Якуба Коласа на працягу некалькіх гадоў праводзіць фестываль дзіцячай кнігі — і ў памяшканні асветніцкай установы, і на музейнай сядзібзе. Чарговае свята пройдзе ў Коласаўскім музеі 28 лістапада. Назва фестывалю — «Гуляй, зіма, твая часіна!»

Сярод арганізатараў творчага праекта, скіраванага на прапаганду айчынай кнігі, — Саюз пісьменнікаў Беларусі, Выдавецкі дом «Звязда», сталічная кнігарня «Акадэмічная кніга».

— Фестываль дзіцячай кнігі пашыраюць і ўвагу да нашых, здавалася б, выключна музейных клопатаў, спрыяюць фарміраванню традыцый літаратурнага выхавання юных асоб, — гаворыць дырэктар Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа Ірына Мацяс. — Кожнае з фестывальных мерапрыемстваў — своеасаблівы ўрок, складнік музейнай педагогікі. Мы радуемся таму, што супольна падтрымліваем роднае слова, беларускую літаратуру. Дзеці, малодшыя школьнікі разам са сваімі педагогамі ахвотна прыходзяць да нас, знаёмяцца з пісьменнікамі, новымі кнігамі. У праграме фестывалю абавязкова будзе і сустрэча з кніжнымі графікамі.

з нагоды

Новыя падручнікі для школьнікаў

Пачаўся новы навучальны год, і беларускія школьнікі атрымаюць новыя падручнікі. Як паведамілі на прэс-канферэнцыі «Кніжныя навінкі да навучальнага года 2024–2025», прысвечанай выдавецкай дзейнасці ў сферы адукацыі, усе яны ўжо даступныя.

— Вучэбная і вучэбна-метадычная літаратура ў Беларусі — гэта больш за 50 % усіх выданняў па колькасці найменняў і больш за 70 % па тыражы, — заявіў начальнік упраўлення выдавецкай і паліграфічнай дзейнасці Міністэрства інфармацыі Уладзімір Андрыевіч. — Летась выпушчана больш чым 15 мільёнаў асобнікаў падручнікаў і дапаможнікаў.

— Літарам застаецца выдавецтва «Адукацыя і вахаванне».

— Мы спадзіёмся, што гэты вялікі выдавецкі блок будзе паспяхова выконваць задачы, пастаўленыя перад інфармацыйным і адукацыйным блокам нашай краіны, — адзначыў Уладзімір Андрыевіч.

У гэтым навучальным годзе школьнікаў чакаюць тры новыя падручнікі: «Асновы басякекі жыццядзейнасці» для 2-га класа, «Дапрыжыўная і медыцынская падрыхтоўка» для 9-х класаў кадэцкіх і сувордскага вучылішчаў, спецыялізаваных, а таксама «Гісторыя Беларусі ў кантэксце сусветнай гісторыі» для 10 класа.

Усе новыя падручнікі прайшлі апрабацыю ў 14 навучальных установах і былі дапрацаваны з улікам атрыманых заўваг.

Акрамя гэтага былі перавыдадзены і абноўлены падручнікі з 1 да 8 класа. Людміла Раманоўская, начальнік метадычнага цэнтра ДУА «Акадэмія адукацыі», звярнула ўвагу на іх асаблівасці:

— Сёння можна назіраць адзіны падыход да структуры і навігацыйнага апарату (рубрыкі, знакі, сімвалы) навучальных дапаможнікаў. Раней гэтага не было, — патлумачыла Людміла Раманоўская. — Цяпер рубрыкі, якія маюць падобны сэнс, пазначаны аднолькава,

каб спрасціць выкарыстанне падручніка.

— Новаўвядзеныя падручніках для 5—11 класаў накіраваны на больш эфектыўнае навучанне і аб'ляцэнне працэсу асваення матэрыялу для школьнікаў. Цяпер кожны падручнік змяшчае ўводны артыкул «Як працаваць з навучальным дапаможнікам», што дапаможа навучэнцам, якія часта самастойна вывучаюць матэрыял, лепш арыентавацца ў структуры падручніка і максімальна эфектыўна выкарыстоўваць яго магчымасці.

У перавыдадзеных падручніках ключавыя тэрміны і паняцці, якія школьнікі павінны ведаць на памяць, вылучаны паўтўстым курсівам. Гэта дазволіць навучэнцам хутка знайсці неабходную інфармацыю і не выпусціць з-пад увагі ключавыя моманты, а бацькам будзе прасцей кантраляваць працэс навучання і разумець, якія веды павінны быць засвоены на памяць, а якія прадстаўлены для азнаёмлення.

Марыя АСМАЛОЎСКАЯ

не абмініце

Янка Маўр запрашае ў падарожжа

Янка Маўр (1883—1971) з кагорты пісьменнікаў, чые творы навечна ўвайшлі ў залаты фонд беларускай дзіцячай літаратуры. Пачаўшы друкавацца ў першай палове 1920-х гадоў, ён захапіў юнага чытача навукова-фантастычнай апавесцю «Чалавек ідзе».

аднайменнай апавесць і апавяданні «Слёзы Тубі», «Незвычайная прынада», «Лацароні», «Шчасце», «Бярозавы конь», «Падарожжа вакол дома», «Васька Жукаў» і іншыя творы. Завяршаецца невялікага памеру зборнік асабліва пчымлівым апавяданнем, напісаным у 1946 годзе, — «Максімка». У цэнтры гэтага твора — хлопчык Максімка, які чакае з вайны свайго тату... Але так атрымаўся, што ён спачатку прызнаў за свайго бацьку чужога чалавека... Апавяданне — пра перажыванні дарослых і дзяцей, пра тое, якой цаной перамаглі фашысты нашы прашчурны. Вялікі мастак слова падбірае тры словы, так выбудоўвае сюжэт, што і цяпер, праз многія дзесяцігоддзі пасля нараджэння апавядання, «Максімка» чапляе, прымушае сэрца трывожыцца.

Раман СЭРВАЧ

У наступных творах — «У краіне райскай птушкі» і «Сын вады» — пісьменнік звярнуўся да адлюстравання правоў каланіяльных народаў паўночна-заходняй Афрыкі. Відца, самым папулярным творам Янкі Маўра з'яўляецца апавесць «Палескія рабінзонь». І гэты твор, і іншыя апавесці ды апавяданні класіка перакладзены на многія мовы народаў свету.

Толькі што ў выдавецтве «Папуры» пабачыла свет кніга Янкі Маўра «Чалавек ідзе», куды ўвайшла

Галерэя Купалаўскага

Зусім нядаўна Купалаўскі тэатр распачаў 105-ы сезон. Купалаўцы ўжо паспелі агучыць свае творчыя планы на найбліжэйшы час. Цяпер жа яны рыхтуюцца да святкавання 104-га дня нараджэння тэатра, якое пройдзе 14 верасня.

Першым з мерапрыемстваў сёння стане прэзентацыя галерэі партрэтаў выдатных купалаўцаў: заснавальнікаў, заслужаных і народных артыстаў і дзеячаў мастацтва. Галерэя стане своеасаблівым летпісам шматгадовай гісторыі Купалаўскага тэатра. Адлюстраванне гісторыі

змесціцца таксама на фасадзе будынка тэатра. У праграме мерапрыемстваў будзе і падпісанне дамовы аб творчым супрацоўніцтве з Дзяржаўным літаратурным музеем Янкі Купалы, якому ў маі споўнілася 80 гадоў.

Улічваючы тое, што ў гэтым годзе дзень нараджэння тэатра супадае з Днём горада Мінска, купалаўцы маюць намер далучыцца да віншаванняў горада-імянінікі. На сцэне Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы ў гэты святочны дзень пакажуць неўміруючую «Паўлінку».

Дар'я ТАЛАЛАЕВА

водгалас

Захоўваць нацыянальную ідэнтычнасць

У Цэнтры даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН прайшоў III Міжнародны навуковы кангрэс беларускай культуры.

На ўрачыстым пасяджэнні выступілі акадэмікі У. Гусакоў, А. Лакотка, А. Каваленя, кандыдат гістарычных навук з Санкт-Пецярбурга Марыя Спірына і іншыя.

Выступленні даследчыкаў праходзілі ў наступных секцыях: нацыянальная мова, літаратура і культура, культура этнічных супольнасцей і рэгіёнаў, кіна-, відэа- тэатральнае мастацтва, музычнае мастацтва, вывучэнне, дэкаратыўна-прыкладнае мастацтва і дызайн.

У Міжнародным кангрэсе ўдзельнічалі кітайскія студэнты і аспіранты

Сюй Цзінань, Чэн Сюйжун, Лю Юйлін, якія вывучаюць беларускую культуру, мастацтва і музыку.

6 верасня з дакладамі выступілі беларускія літаратуразнаўцы Галіна Тычка, Ігар і Жанна Шалодонавы ды іншыя. У гэты ж дзень праходзіў круглы стол «Харавое мастацтва як феномен нацыянальнай культуры» з удзелам вядомых мастацтвазнаўцаў і музычных даследчыкаў. Гаворка ішла пра развіццё харавога мастацтва ў Беларусі з 1990-х гадоў, правядзенне міжнародных харавых фестываляў, творчыя кантакты паміж выканаўцамі і дзеячамі культуры, міжнародную камунікацыю, папулярнасць беларускай нацыянальнай музыкі і твораў беларускіх кампазітараў у інтэрнеце і сродках масавай інфармацыі. Падчас дыялогу

музыказнаўцаў падчас круглага стала нарадзілася ідэя стварэння віртуальнай платформы, якая б папулярнавала нацыянальнае харавое мастацтва.

Шляхі папулярнасці беларускай музыкі і твораў беларускіх кампазітараў абмяркоувалі загадчыца аддзела музычна-выканальніцкага мастацтва Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Галіна Цыг, педагог, доктар мастацтвазнаўства Ларыса Густава-Рунцо і выкладчык кафедры харавога дырыжывання БДАМ Святагі Геразіма Герасімовіч. З цікавымі дакладамі выступілі аспіранты Лізавета Зямскова і Ірына Папова, якія вучаюцца феномен беларускага харавога мастацтва.

Эла ДЗВІНСКАЯ

юбілеі

Аляксандру Быкаву — 70!

7 верасня споўнілася 70 гадоў паэту і празаіку з г. Мядзеля Аляксандру Быкаву. Ён вядомы на Мядзельшчыне і ў краіне не толькі як аўтар шэрагу кніг, уладальнік літаратурнай прэміі «Залаты Купідон», але і як журналіст, а таксама аматар бегу і ўдзельнік марафонаў. І, канечне ж, Аляксандр Генадзевіч — пастаянны аўтар «ЛіМ».

Быкаву грамаду аддзялення за плённую літаратурную працу. Сярод калег-пісьменнікаў вітала юбіляра колішняя аднакурсніца па журфаку БДУ паэтэса Ала Клемянок.

Добрыя словы і падарункі віноўніку ўрачыстасці таксама адрасавалі былыя калегі па рэдакцыі раённай газеты «Нарачанская зара», старшыня раённага савета ветэранаў Уладзімір Валасевіч, дырэктар раённай бібліятэкі Таццяна Нырцова, а таксама родныя і сябры.

Людміла ГАТАВІЦКАЯ
Фота даслана аўтарам

«ЛіМ»-люстэрка

Выстаўка жывапісу «Беларусь. Натхнёныя Радзімай» адкрываецца сёння ў Вялікім Ноўгарадзе ў залах Дзяржаўнага музея мастацкай культуры Ноўгарадскай зямлі. Арганізаваным Нацыянальным мастацкім музеем Беларусі, яна праходзіць у рамках праекта «Садружнасць праз мастацтва». У экспазіцыі прадстаўлены творы Антона Вырвы, Міхаіла Крата, Рамана Коршунава, Васіля Чатнеўцава і Кацярыны Кошчанка, у якіх аўтары, як адзначаюць арганізатары, прапаноўваюць свае інтэрпрэтацыі жывапіснага пейзажа, прадстаўляюць яго як умоўнае пераасэнсаванне рэальнай прасторы. Выстаўка «Беларусь. Натхнёныя Радзімай» будзе працаваць да 6 кастрычніка. Куратар праекта — Святагі Кот, загадчык аддзела беларускага мастацтва XX—XXI стст. Нацыянальнага мастацкага музея.

Дырэктар Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага тэатра юнага гледача заслужаная артыстка Беларусі Вера Палякова-Макей падпісала трохбаковы мемарандум аб супрацоўніцтве. На дакуменце пакінулі свае подпісы таксама дырэктар Тэатра юных гледачаў імя А. А. Бранцава (Расія, Санкт-Пецярбург) Святагі Лаўрацова і дырэктар Акмалінскага абласнога драматычнага тэатра (Казахстан) Бейбіт Бахтыгерееў. Падпісанне мемарандума аб супрацоўніцтве адбылося пры ўдзеле Надзвычайнага і Паўнамоцнага Пасла Рэспублікі Беларусь у Рэспубліцы Казахстан Паўла Уцопіна, уладкальніца на сайце ТЮОга.

Гран-пры першага міжнароднага конкурсу народных выканальніцкіх мастацтваў «Душа народная» атрымала студэнтка Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў Крысціна Максімовіч, інфармуе БелТА. Яна прадставіла на сцэне песню «Закурыў, задзімьлі моцны дожджык». Старшыня журы заслужаны артыст Расіі Сяргей Вайтэнка адзначыў, што ўдзельнікі прадэманстравалі высокі ўзровень выканання. Конкурс народных выканальніцкіх мастацтваў «Душа народная» арганізаваны ў рамках «Душэўнага фестывалю», які праходзіць 6 і 7 верасня ў Мінску. Планаўецца, што мерапрыемства стане штогадовым.

Свярдлоўскі тэатр музычнай камедыі будзе выступаць з гэстарыямі на сцэне Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага музычнага тэатра з 24 верасня да 7 кастрычніка. Артысты з Урала прапаноўваюць пастановак апошніх некалькіх гадоў. Гэстарольную афішу склалі візітка тэатра, гістарычны блокбастар «Кацярына Вялікая», мюзіклі «Мёртвыя душы» і «Пунсовыя ветразі», музычная драма «Маскарад». Таксама ў праграме — італьянская камедыя Дамэніка Мадуньё «Купіце пропуск у рай» і аперэта Імрэ Кальмана «Баядэра». Завершацца гэстарольны Свярдлоўскага тэатра музкамедыі гала-канцэртам.

Выстаўку фатаграфій, рамесных вырабаў і народных касцюмаў «Падарожжа па Венесуэле» прадставілі ў Лошыцкай сядзібе — філіяле Музея гісторыі горада Мінска. Праект арганізаваны Пасольствам Баліварыянскай Рэспублікі Венесуэла ў Беларусі сумесна з Лацінаамерыканскім культурным цэнтрам імя Сімона Балівара. Так, прэзентаваны фатаграфіі «Славуцасці Венесуэлы» з выявай мяляючых пейзажаў. Таксама дэманструюцца рамесныя вырабы каронных народаў Венесуэлы, музычныя інструменты, нацыянальныя касцюмы для традыцыйных венесуэльскіх свят — карнавалу ў горадзе Эль Калыя, фестывалю ў горадзе Сан-Хуан-Баўтыста (востраў Маргарыта), абраду «д'яблаў, якія танцуюць», і іншых з'яў, аб'яўленых ЮНЕСКА нематэрыяльнай культурнай спадчынай чалавецтва.

Уладальнікам «Залатога льва» Венецыянскага кінафестывалю стала драма «Пакой на суседстве» Пэдра Альмадовара. Гран-пры журы атрымала «Горная нявеста» Мауры Дэльпера. «Сярэбраны леў» за найлепшую рэжысуру дастаўся Брэдзі Корбету за стужку «Бруталіст». Кубак Волпы за найлепшую мужчынскую ролю прысуджаны Венсану Ліндону (за ролю ў карціне «Ціхі сын»), узнагароду за найлепшую жаночую ролю атрымала Ніколь Кідман (актрыса сыграла ў фільме «Дрэная дзяўчынка»). Спецыяльныя прызы журы заваўваў «Красавік» — рэжысёрам выступіла Дэа Кулум-бегашвілі.

Выданне «Жыццё, якое варта пражыць. Альбер Камю і пошукі сэнсу» пабачыла свет у маскоўскім выдавецтве «Individuum». «Гэта першая біяграфія Альбера Камю на рускай мове. Для яе аўтара, амерыканскага гісторыка Роберта Зарэцкі, жыццё і творы Камю, якія паспелі стаць класікай сусветнай літаратуры і філасофіі экзістэнцыялізму, — не столькі частка мінулага, колькі перадгісторыя сучаснасці», — адзначаюць у выдавецтве. Роберт Зарэцкі — спецыяліст па гісторыі Францыі, прафесар Х'юстанскага ўніверсітэта, аўтар некалькіх курсаў па гісторыі, філасофіі і сацыялогіі. Напісаў некалькі літаратурных біяграфій.

Цікавінкі ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

Падарожжа

Фота з сайта rgr.ru

На Чырванапрэсенскай набярэжнай, 14 у сталіцы Расійскай Федэрацыі з 4 да 8 верасня праходзіў XXXVII Маскоўскі міжнародны кніжны кірмаш. Па традыцыі ўдзельнічала і прадстаўнічая беларуская дэлегацыя, сфарміраваная Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь. У складзе дэлегацыі — і кнігагандляры, і выдаўцы...

Падзея даволі ўражальная, яе ў значнай ступені можна лічыць спецасаблівай штогадовай заканадаўчай пляцоўкай для развіцця кніжнай справы на ўсёй постсавецкай прасторы. Менавіта тут калегам-выдаўцам, бібліятэкарам, кнігагандлярам прадстаўляецца большасць кніг, якія выдаюцца на працягу мінулага года, тут праходзяць важныя перагаворы, канферэнцыі, круглыя сталы, тут у розных фарматах абмяркоўваюцца тэндэнцыі развіцця кніжнага рынку ў Расіі і ў суседніх краінах, ды і ва ўсім свеце таксама. У гэтыя ж дні на адной пляцоўцы з традыцыйным кніжным кірмашом праходзіў і II Маскоўскі міжнародны дзіцячы кніжны кірмаш. Уваход на абедзве прадстаўнічыя дзеі быў вольны, што даволі важна для наведвальнікаў. Дарэчы, у Беларусі практыка бясплатных кніжных выставак і кірмашоў існуе пастаянна...

З чым прыехалі?..

На стэндзе «Кнігі Беларусі» было размешчана некалькі соцен навiнак нашых айчынных выдавецтваў: прадукцыя «Мастацкай літаратуры», «Беларусі», Выдавецкага дома «Звязда»,

Вячаслава Адамчыка... Як на беларускай, так і на рускай мовах. Кіраваліся пры гэтым спадзяваннямі, што на кірмаш, на беларускі стэнд, зазірнуць нашы суайчыннікі альбо нашчадкі беларусаў, якія жывуць у Маскве, Падмаскоўі, якія гатовы прыехаць з блізкіх да Масквы гарадоў. І прыемна, што такія сустрэчы адбываліся. Яны яшчэ і тым цікавыя, што мы пачулі запыты на заўтра. І, безумоўна, гэтыя падказкі ўлічым пры планаванні нашай работы на будучы год.

Выдавецкі дом «Звязда» паказаў серыю паэтычных зборнікаў сучасных паэтаў, якія пабачылі свет у апошнія некалькі гадоў, а таксама кнігі лірыкі класікаў. Наведвальнікі звярталіся да гэтых невялікіх памераў кніг Уладзіміра Караткевіча, Максіма Багдановіча, Алеся Бадэка, Вадзіма Баравіка, Віктара Шніпа, Таццяны Яцук, іншых аўтараў. Цікавіліся, каго ж яшчэ збіраецца выдаць «Звязда» ў найбліжэйшы час.

Найболей запатрабаванымі на стэндзе «Кнігі Беларусі» былі краіназнаўчыя

Фота БелТА.

«Беларускай навукі», БелТА, «Адукацыі і выхавання». Расказвае галоўны рэдактар часопіса «Малодосць» Вольга Рацэвіч, якая прадстаўляла выдавецтва «Мастацкая літаратура»:

— Разам з іншымі выданнямі мы прывезлі на кірмаш шмат класічнай літаратуры — паэтычныя і празачыныя кнігі добра вядомых ва ўсім свеце беларускіх пісьменнікаў: зборнікі Якуба Коласа, Янкі Купалы, Уладзіміра Караткевіча, Васіля Быкава, Івана Шамякіна,

выданні — разнастайныя альбомы, дэведаныя выданні, энцыклапедыі. Госці кірмашу набывалі філакартычныя альбомы Уладзіміра Ліхадзедава, звярталіся да кніг, прысвечаных падзеям Вялікай Айчыннай вайны на тэрыторыі нашай рэспублікі. Распыталі, папярэдне, відаць, займаўшы некаторую інфармацыю праз сацыяльныя сеткі, і пра даследаванні доктара біялагічных навук Анатоля Федарука, які на працягу некалькіх дзесяцігоддзяў плённа вывучаў

і апісваў старадаўнія сядзібы розных куточкаў Беларусі. Шукалі, у прыватнасці, серыю яго кніг пра сядзібы Гродзеншчыны, якая выходзіла ў выдавецтве «Беларусь» і Выдавецкім доме «Звязда». Звярталі наведвальнікі ўвагу і на кніжную серыю «Сучасная беларуская літаратура», праектаваннем і выданнем якой займаюцца вядомае беларускае аду-

постсавецкай прасторы конкурсу на найлепшае кніжнае выданне. Сёлета ў гэтым творчым саборніцтве ўдзельнічалі выдавецтвы шасці краін — Азербайджана, Беларусі, Казахстана, Кыргызстана, Расіі, Таджыкістана. У беларусаў шмат перамог. Першае месца ў намінацыі «Садружнасць» заняла кніга палітолага Сяргея Мусяненкі

Фота з сайта zorika.by

Узнагароджанне пераможцаў конкурсу «Мастацтва кнігі» дзяржаў — удзельніц СНД.

кацыйнае выдавецтва «Аверсэв» і Саюз пісьменнікаў Беларусі. Сімпацыйны зборнікі з рэпрадукцыямі карцін беларускіх мастакоў на вокладках з задавальненнем гарталі і наш зямляк — кіраўнік аднаго з медыя Саюзнай дзяржавы Беларусі і Расіі Мікалай Ефімовіч. «У кнігах найлепшых сучасных празаікаў Беларусі знаходжу шмат цікавых твораў, раней прачытаных у часопісах, — сказаў Мікалай Аляксандравіч. — Зборнікі даюць падставу перачытаць Алеся Бадэка, Людмілу Рублеўскую, Алега Ждана, Андрэя Федарэнка, Алену Папову... Выдатны збор! Цэлая бібліятэка, разлічаная на год чытання. Цяпер усё часцей гавораць, што варта прачытаць, адкрыць за год як мінімум дванаццаць кніг...» У серыі «Сучасная беларуская літаратура», як патлумачылі ў выдавецтве «Аверсэв», пабачыла свет ужо дзевяць. Дзясятая — зборнік апавяданняў маладых аўтараў — знаходзіцца ў друкарні. Складаецца і новая — адзінаццатая па ліку кніга, якая тэматычна прысвечана каханню, сямейным каштоўнасцям...

«Мастацтва кнігі» дзяржаў — удзельніц СНД: Беларусь лідзіруе

Таксама па даўняй традыцыі ў час Маскоўскага кніжнага кірмашу падвзяцця вынікі аўтарытэтнага на ўсёй

і публіцыста Максіма Осіпава «Прывукі цветных революций», якая пабачыла свет у выдавецтве «Беларусь». Другое месца ў намінацыі «Мая краіна» — у фотаальбоме В. Шышанава і А. Пушнякова «Вітэбск. 1050» (выдавец — БелТА). З такой кнігай у любой краіне свету можна ажыццявіць цікавае віртуальнае падарожжа па старадаўнім і сучасным Віцебску. У «Дыялогу культур» — першае месца за кнігай «Сказкі народаў Беларусі» (у выдавецтве «Беларусь» іх уклаў Аляксандр Сачанка; кніга выйшла ў серыі «Вялікая энцыклапедыя маленькага прафесара»). Прыемна, што казкі і сёння захопляюць і перамагаюць...

Выдавецтва «Беларусь» атрымала ўзнагароду і ў намінацыі «Кніга для дзіцяці і юнацтва» — за выданне «Школа юного олимпийца. Детям о спорте». Кніга пабачыла свет у серыі «Беларуская дзіцячая энцыклапедыя». Дыпламам трэцяй ступені зноў «Беларусь» адзначана ў раздзеле «Навука і адукацыя» за кнігу С. Шмарлоўскага і В. Давідовіч «Выборы в Беларусь. Коротко о главном». Сярод вылучаных на «Арт-кнігу» другое месца ў зборніку публіцыстыкі загадкава аддзела культуры Выдавецкага дома «Беларусь сегодняя» Ірыны Аўсяп'ян «Знаем, гордмся!»: известные люди Беларуси в портретах и очерках» (яе цудоўна аформіў кніжны графік, карыкатурыст Алэг Карповіч). Кніга пабачыла свет у Выдавецкім доме «Звязда». Дарэчы, мы даведаліся ў выдаўцоў, што плануецца яе працяг. У намінацыі «Мастацтва ілюстрацыі» дыплом другой ступені атрымала выдавецтва «Беларусь» за кнігу «Тайна магического кристалла».

Фота БелТА.

Ў свет добрай кнігі

У раздзеле «Аддрукавана ў Садружнасці» першае месца — у кнігі мінскага выдавецтва «Форум» «От Москвы до Бреста. По дороге славы». Намінацыя «Перамога» прынесла першае месца філакартычнаму альбому беларускага калекцыянера, лаўрэата Прэміі Саюзаў дзяржавы Беларусі і Расіі ў галіне культуры і мастацтва, лаўрэата Прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь «За духоўнае адраджэнне» Уладзіміра Ліхадзеда «Беларусь непобедимая». І самы галоўны прыз — «Гран-пры». Спецыяльна дыплом атрымала кніга публіцыста Алега Усачова «Партызаны Беларусі» (выдавецтва «Беларусь»).

Спецыяльным дыпламам конкурсу «Мастацтва кнігі» дзяржаў — удзельніц СНД адзначана кніга журналісткі Валерыі Сцяцю «Творец своей судьбы. Алексей Талай» (Выдавецкі дом «Звязда»).

— Беларускія здабыткі ў кнігавыданні не могуць не радаваць, больш за тое, нават не могуць не ўраджаць, — каментуючы вынікі конкурсу рэфэрэнт упраўлення выдавецкай і паліграфічнай дзейнасці Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь Вікторыя Лукашутэ. — Высокае журы, эксперты Міждзяржаўнага Савета па супрацоўніцтве ў галіне перыядычнага друку, кнігавыдання і паліграфіі дзяржаў — удзельніц СНД традыцыйна адзначаюць высокі ўзровень выдавецкай работы ў Беларусі. Дадам, што нашы пераможцы на конкурсе «Мастацтва кнігі» дзяржаў —

неабходна стварэння сучасных мастацкіх вобразаў герояў, з якіх юныя чытачы маглі б браць прыклад. Кнігавыдавец Сяргей Маісееў раскажаў пра свой вопыт выдання кніг, звязаных з агульнымі аспектамі гісторыі народаў Расіі і Беларусі. Сяргей Мікалаевіч адзначыў, што намаганні пісьменнікаў, кнігавыдаўцоў без выразнай падтрымкі сістэмы адукацыі наўрад ці будуць эфектыўнымі. Часам і пры ўмове, што гатовы бысплатна перадаць кнігі школьнікам, выдаўцы не знаходзяць падтрымку ў інстытутах адукацыі.

Старшыня Саюза пісьменнікаў Расіі Мікалай Іваноў унёс прапановы больш шырокага супрацоўніцтва ў справе падтрымкі творчасці маладых аўтараў. І ў Мінску, і ў Маскве ў пісьменніцкіх арганізацыях працуюць саветы па рабоце з творчай моладдзю. Важна, каб быў наладжаны абмен ініцыятывай, рознымі праектамі. Дзеля гэтага неабходна звяртаць увагу і на развіццё мастацкага перакладу. Гэтыя ініцыятывы прыйшліся даспадобы і галоўнаму рэдактару часопіса «Роман-газета» вядомаму празаіку Юрыю Казлову. Ён не першы раз выказвае прапановы па прадстаўленні на старонках свайго выдання, а таксама «Детской роман-газеты»

Фота з сайта rg.ru

рэдактар часопіса «Малодосць» Вольга Рацэвіч, член Саюза пісьменнікаў Беларусі Ларыса Кучарава, генеральны дырэктар ААТ «Белкніга» Уладзімір Матусевіч.

Заданні на заўтра

Сярод цікавых асоб — пісьменнікаў, грамадскіх, палітычных, культурных дзеячаў — навідавоку на міжнародным кніжным кірмашы былі перш-наперш расійскія аўтары папулярных кніг, кіраўнікі славутых выдавецтваў. Па традыцыі ганаровы госць Маскоўскага кірмашу — спецыяльны прадстаўнік Прэзідэнта Расійскай Федэрацыі па міжнародным культурным супрацоўніцтве Міхаіл Швыдкой. Дарэчы, ён прыйшоў да чытачоў, наведвальнікаў маскоўскага кніжнага свята з уласнай публіцыстычнай кнігай — «Культурная рэвалюцыя». Падрабязна раздзелы гэтай кнігі друкаваліся на старонках «Российской газеты». Намеснік галоўнага рэдактара гэтага перыядычнага выдання — наша зямлячка, ганаровы грамадзянін Іўеўскага раёна Ядвіга Юферава — вельмі высока ацаніла «Культурную рэвалюцыю», заўважыла, што яе варта прачытаць усім журналістам, хто цягнецца да місіі асветніцтва, хто піша пра культуру ў сваіх краінах і ў свеце. У цэнтры ўвагі ва ўсе дні — дырэктар Дэпартаменту дзяржаўнай падтрымкі перыядычнага друку і кніжнай індустрыі Міністэрства лічбавага развіцця, сувязі і масавых камунікацый

дома «Звязда» Алесь Карлюкевіч. Размова ішла пра больш актыўнае супрацоўніцтва беларускіх і расійскіх кніжнікаў, пра юбілей пісьменнікаў, чья творчасць аднолькава цікавая і ў Расіі, і ў Беларусі. У прыватнасці, у 2024 годзе ў Расіі разам са стагадовымі юбіляямі Уладзіміра Багамолава, Барыса Васільева, Юрыя Бондарава адзначаецца і юбілей народнага пісьменніка Беларусі Васіля Быкава. У час перагавораў з М. Швыдкім і У. Грыгор'евым была вызначана ідэя правесці новы кніжны фестываль з удзелам расійскіх выдавецтваў у Беларусі — напрыклад, у адной са славутых гістарычных мясцін. Некалі такі фестываль ужо праводзіўся — «Кніжныя сустрэчы ў Мірскім замку» (у 2019—2020 гадах). Заснавальнікам яго было Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь. Для беларускага чытача, пакуніка, безумоўна, такая пляцоўка, знаёмства з кніжнымі навінкамі не толькі Беларусі, але і Расіі — вартая ўвагі падзея.

Уладзімір Матусевіч сустраўся і з галоўным рэдактарам часопіса «Книжная индустрия», прэзідэнтам Асацыяцыі кнігараспаўсюджвальнікаў Расіі Святланай Зорынай. Ішла размова пра больш шырокую прапаганду беларускай кнігі ў Расійскай Федэрацыі. Прайшлі перагаворы і з кіраўніцтвам аўтарытэтнага расійскага праекта «Кніжны цягнік». Максім Афоненкаў і Дзяснін Котаў унеслі прапанову пракаласці маршрут «Кніжнага цягніка» з удзелам вялікай дэлегацыі беларускіх пісьменнікаў і праз сталіцу Беларусі — Мінск. Не выключана, што гэты творчы праект, скіраваны на прапаганду кнігі, будзе рэалізаваны ўжо ў першай палове 2025 года.

Р. С. Расійская Федэрацыя мае свой календар кніжных кірмашоў, фестываляў і выставак. Праводзяцца яны не толькі ў Маскве і Санкт-Пецярбургу, але і ў іншых гарадах, іншых рэгіёнах. Магчыма, і беларуска-расійскае кніжнае супрацоўніцтва варта распаўсюдзіць на больш шырокую прастору, вылучыўшы новыя ініцыятывы па прапагандзе айчынных кніг, прапановы па пашырэнні магчымасцей беларусам адкрываць новыя

Падчас круглага стала «Разам: традыцыі, вопыт, перспектывы беларуска-расійскага літаратурнага адзінства».

удзельніц СНД прайшлі строгі адбор у плане вылучэння ў Беларусі. Прыемна, што сёлета былі падведзены вынікі і ў сапраўдным найлепшых кнігаран на прасторах Садружнасці Незалежных Дзяржаў. Адзначаны і наш мінскі Дом кнігі «Светач».

Агульны мастацкі, літаратурны пошук

Падзей у час працы XXXVII Маскоўскага міжнароднага кніжнага кірмашу стаў круглы стол беларускіх і расійскіх пісьменнікаў «Разам: традыцыі, вопыт, перспектывы беларуска-расійскага літаратурнага адзінства», які прайшоў ў Пасольстве Рэспублікі Беларусь у Расійскай Федэрацыі. Размова адбылася даволі цікавая, насычаная разглядам розных актуальных і праблемных пытанняў увагу ў гуманітарным развіцці грамадства. Пісьменнікі, кнігавыдаўцы дзяліліся сваёй ацэнкай зносінаў з чытачамі, асабліва з моладдзю і школьнікамі. Расійская дзіцячая пісьменніца, кандыдат псіхалагічных навук Лілія Кандыбовіч, якая часта бывае і ў Беларусі, звярнула ўвагу на

твораў беларускіх пісьменнікаў, у тым ліку — і перакладаў на рускую мову апавесцей і апавяданняў тых літаратараў, хто піша па-беларуску. У найбліжэйшы час «Роман-газета» надрукуе новы твор Вячаслава Бандарэнкі, які жыве і працуе ў Беларусі, але часта друкуецца ў Маскве. Даволі цікавым было выступленне даследчыцы гісторыі літаратуры пушкінскай Ларысы Чаркашынай, якая, дарэчы, нарадзілася ў Беларусі, у Ваўкавыску. Ларыса Андрэеўна гаварыла пра магчымасці выкарыстання класічнай літаратурнай спадчыны ў справе выхавання чытача.

Удзел у круглым stole «Разам: традыцыі, вопыт, перспектывы беларуска-расійскага літаратурнага адзінства» прыняў і саветнік Пасольства Рэспублікі Беларусь у Расійскай Федэрацыі вядомы палітолаг і аўтар парламенцкай і ўрадавай газеты «Звязда» Аляксандр Шпакоўскі. Ён выказаў прапанову часцей прыходзіць творчым людзям на пляцоўку прэс-цэнтра беларускага пасольства, дзе створаны ўсе ўмовы для канструктыўнага дыялогу пісьменнікаў, літаратуразнаўцаў, перакладчыкаў. З беларускага боку ўдзел у дыскусіі прымаў старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі Алесь Карлюкевіч, галоўны

Фота з сайта rg.ru

Уладзімір Грыгор'еў, Юлія Казакава і Міхаіл Швыдкой на адкрыцці II Маскоўскага міжнароднага дзіцячага кніжнага кірмашу.

Расійскай Федэрацыі Уладзімір Грыгор'еў. З гэтымі кіраўнікамі на пляцоўцы кірмашу і сустрэліся генеральны дырэктар ААТ «Белкніга» Уладзімір Матусевіч і старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі, дырэктар — галоўны рэдактар Выдавецкага

прасторы знаёмства з расійскай кнігай. А разам з тым і беларускім выдавецтвам мець магчымасць знаёміць расіяна са сваімі кніжнымі здабыткамі.

Кастусь ХАДЫКА,
Масква, Расійская Федэрацыя

Кантрасты вонкавага і ўнутранага

Сёлета быў асаблівы і выключны ліпень — мы адзначылі юбілей свабоды нашай Радзімы. Памяць пра вялікую і жahlіваю навалу, пра вайну, страты ад якой не запоўніць ніколі, жыве ў сэрцах беларусаў. Калектыв «Малодосці» і Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі не пакінулі без увагі гэтую дату і прадставілі ў рубрыцы «Мы помнім!» вынікі літаратурнага конкурсу да 80-годдзя вызвалення Мінска і Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Далей — плён супрацы з Мінскім дзяржаўным лінгвістычным універсітэтам — у перакладзе Паўліны Архангельскай з іспанскай мовы друкуецца два апавяданні Гарацыя Кірогі.

Постаці Данііла Хармса адведзена рубрыка «Асоба». Свежая публікацыя Пятра Жаўняровіча прысвечана Уладзіміру Караткевічу і сумнай нагодзе — сёлета ўжо 40 (!) гадоў, як няма пісьменніка. Кастусь Лешніца працягвае хроніку самых важных падзей літаратурнага жыцця ў 1966—1985 гг. Вяртаецца рубрыка «Старонка родная» тэкстамі Марыі Шымук, Аляксандра Гаршкова, Людмілы Багдановіч. Звязана з Караткевічам і рубрыка «Мастацтва», у якой Ясенія Аляксеева разглядае спектакль «Карней» Рэспубліканскага тэатра беларускай драматургіі. Форзацы ліпенскага часопіса ўпрыгожваюць работы мастака Міхаіла Дайлідва.

«Кахаеш, ды не так. Шукай-шукай, ды не тут...» Купальскае паданне Юліі Макаравіч «Ашуканае сэрца» разортваецца на мяжы двух паралельных светаў — рэальнага і містычнага. Тэкст скіроўвае чытача прыгадаць беларускіх бестырыяў з фальклорных збораў. Гэты твор пра каханне, якое мацнейшае за добро і зло, пра разнастайнасць чалавечых сутнасцей, пра наканаванне і выбар.

«...Рэпартаж пра свет веры і натхнення, радасці і хвалевання, страт і знаходак, расчаравання і надзей...» Хто сочыць за айчыннымі СМІ, той добра знаёмы з пісьменнікам, журналістам, якога можна назваць айчынным Лары Кінгам, стваральнікам вядомага беларускамоўнага ток-шоу Навумам Гальпяровічам. Чарговая публікацыя «Дзе хлопчык той?» мае падзаглавак «Сага юнацтва» і з'яўляецца цыклам аўтабіяграфічных мініячур, прысвечаных маладосці і роднаму гораду аўтара. Заўважым, што тэксты звязаны з аўбіяграфічнымі ў «Малодосці» раней «Поллачкімі баладамі» (№ 6/2023) і аповесці «Чырвоны мост» (№ 12/2023). Паўтара дзясятка апавяданняў і выключна прыватныя, і адначасова тыпізуюць сітуацыі, абмяляваны аўтарам. Творы дапамогуць згадаць, як пачынаецца шлях у працу, творчасць, самастойнасць, асэнсаванне свае самыя моцныя таварыскія і сяброўскія сувязі, падзякаваць настаўнікам і ментарам, адчуць прылет матыльці кахання. Яшчэ — пасмяяцца з недарэчных выпадкаў (і ўспомніць свае!). Дарэчы будзе адзначыць эпізоды з публікацыяй нататкі аб прыездзе французскіх пісьменнікаў, «сік» ці логіку ключа ў гісторыі пра першае каханне... Лірычны герой без «белага паліто» ў сваіх жыццёвых калізіях.

«Любоў жыве там, дзе на яе не забываюцца...» Эсэ «Пяшчота» выйшла з-пад пяра медыка Людмілы Лазуты. Яно прысвечана тэме, якую ў сучаснасці суправаджаюць розныя стэрэатыпы і страхі, — цяжарнасці. Аўтар падкрэслівае важнасць гэтай з'явы, па сутнасці, аховы новага жыцця на ўзроўні не проста дзяржаўным, але і сусветным.

«Ці трэба казаць, што ў працы галоўнае не праца, а людзі?» Антыаўтабіяграфічнае эсэ Ксенія Зарэцкай «Год» на 99,9 працэнта — мастацкі вымысел, які мяжуе з фантастыкай... Гульня, зразумелая таму, хто мае дачыненне да беларускай літаратурнай тусюўкі, — твор, які дазволіць зазірнуць у рэдакцыйныя кабінеты, удыхнуць тое самае паветра, што і аўтар, даведацца пра адметнасці і цяжкасці ў працы, рытуалы, мясцовы фальклор і плёткі (ды пазначыць асобных персанажаў па імёнах). Напрыклад, ёсць прыкмета варажыць па кнізе Міхася Стральцова: «З традыцыйнага ў М. усё дзіўна, яны не вельмі рэгулярныя, затое калі ўжо здараюцца, то ад усёй

душы, таму пятніца я чакаю з падвойным прадчуваннем: ура, выхадня, і ура, варажба! Што нас чакае заўтра? Хто ведае, акрамя Міхася Лявонавіча...» Эсэ бачыцца даведнікам для тых, хто прыходзіць працаваць у рэдакцыі. Калі тэкст «антыаўтабіяграфічны», то адначасова яшчэ і добра прамалаяваны характар і псіхалагічныя станы і перажыванні лірычнай гераіні, якая выходзіць на шлях рэдактара і аўтара і, бадай што, крытыка.

З пазытыўным дэбютам выступае маладая аўтар Марыя Наумчык. «Вечар» нясе палярныя эмацыянальныя станы, распачынаецца спакойным заміраннем, на хуткую наступную змену настрою можа паўплываць пераключэнне візуальных вобразаў, падпарадкаванне плану выяўлення органамі пацуючы. Адмоўны досвед — таксама досвед:

Калі ласка.

Хоць «не», хоць «судзі», хоць «згубіся»,
Хоць «у чортавым пекле гары»...
Не спрабуў са мной вельта абвісціся.
Але ўсё ж такі гавары.

Працягваецца рубрыка падборкай «У мяне ёсць крылы». Верш Марго Ядзевіч сцяраджае рух і жыццё наасуперак папурацы, страху і болю. Марыя Якімовіч шкадуе аб нябытным каханні. Нізка з трох вершаў Златы Клочок — гульня з вачасцю, светам і святлом, адметным бачыцца асэнсаванне адзіноты і прыналежнасці да ўмоўнай пары:

Ты і я —
асобы адзіночнага ліку.
Мы толькі тады
робімся множным,
калі хтосьці
за спінаю кажа:
«ТЫЯ».

(«***Ты і я»)

Стала паэзія — шлях не навобмацак, а наўмысны і ўпэўнены, дзе да аўтаматызму даведзена майстэрства вершавання дазваляе выказаць неабходны сэнс. Васымірадкоўі Волгы Русікі, самадастатковыя і насычаныя, філалагічна ахайныя, прадуманыя. Прыклад нетрывяльнага вобраза, пазытычна абжыты тэрмін — трыба, прыстасаваны да інтымнай лірыкі:

Паласа на лесе, паласа,
Ад агню выратаванне — трыба.
Разарвалі сэрца неспраста
Глыбы разварочаныя глыбы.
Паласа на лесе, паласа,
Ранняя сівізны крывага сцяжка.
Перастань, каханы, перастань,
Не ламай жыццё адной усмешкай.
(«Трыба»)

Нізка «Непрыкаяныя душы» Хведара Гурыновіча трымаецца тэм, якія можна

назваць традыцыйнымі. Аднак пэнт знаходзіць адмысловыя сродкі, сваю ўласную манеру і вобразнасць, каб выказаць любоў да Радзімы, жаль аб выміранні вёскі, увасобіць працяг жыцця ў нашчадках, незваротнасць прагматычных гадоў і нават уганараваць лакальную пацэнную прафесію — зрабіць выдавочнай цяжкую і небяспечную працу шахцёра з Салігорска.

Чытаю радкі, лаўлю звон слоў у галаве, Коласаў настрой «Родных вобразаў»:

Піжма ў цвіценні адчайным.
Дух саламяны жніва.
І адзінокая чапля,
Быццам старая ўдава.

Гронак рабінавых сурок.
Шэрых аблокаў стагі.
Колькі ва ўсім гэтым суму,
Колькі пнічотнай тугі!
(«Дуплет»)

«Я маю ічасце мірна жыць...» Асобная рубрыка «Мы помнім!» Да 80-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў уключае творы ўдзельнікаў конкурсу, які правёў Саюз пісьменнікаў Беларусі. Надрукаванае з'яўляецца не толькі знакам павагі маладога пакалення да гісторыі нашай краіны, даты вызвалення, як поўнай аддаленай падзеі, дзе героі — помнікі з бронзы, прозвішчы ў назвах вуліц, што агучваюць у гарадскім транспарце. Кожны асобны тэкст лучыць пісьменнікаў-пачаткоўцаў з сёлётным святкам праз асабістыя перажыванні (на шчасце, дзякуючы крыніцам інфармацыі і досведу старэйшага пакалення). Вераніка Нікалайчык з Гомеля спрабуе асэнсаванне з пазіцыі ўласнага ўзросту страту дзяцінства ў ваенны час і неаспрэчную каштоўнасць міру. Мілана Мачалава з Гродна ўсталявае сувязь з мінулым праз бабуліну хату, дзе збіраецца ўся сям'я, але дзядулю ўжо не дачаюцца.

У Мацвея Стральчыка са Слуцка атрымаўся насычаны факталагічным матэрыялам верш — юны аўтар распавядае аб вёсках — сёстрах Хатыні ў родным раёне. Валерыя Лускіна акцэнтна ўвагу на тым, з чаго пачалося вызваленне Беларусі, замацоўвае думку аб важнасці памяці пра герояў, лучыць сучаснасць Мінска з постаццю аднаго з першых яго вызваліцеляў — маладшага лейтэнанта Дзмітрыя Фролікава. Эсэ Стэфана Бараноўскага са Стаўбіоўшчыны тычыцца сямейнай гісторыі прадзеда Мікалая Коваля.

Новыя скарбы сусветнай літаратуры з'яўляюцца ў рубрыцы «Пераклады». У ліпенскіх нумары іх прадстаўляе ўругвайска-аргенцінскі пісьменнік XIX—XX стст. Гарацый Кірога з апавяданнямі «Станцыя каханя» і «Смерць Ізольды». Маём магчымасць чытаць на роднай мове ў перакладзе і з прадмовай

Паўліны Архангельскай. Арыгінальны тэкст з кнігі 1917 года «Апавяданні пра каханне смерць вар'яцтва» (зрэшты, пра адсутнасць косак у назве таксама будзе).

«Бясконцасць можа спужаць і самы светлы розум». Адам Глобус распавядае пра постаць заснавальніка «Аб'яднання рэальнага мастацтва», рэпрэсіраванага пісьменніка Данііла Хармса, называючы яго «велічым абсурдыстам». Адчуваецца, што ў Адама Глобуса тэксты наладжваюць на набліжэнне да асобы, пра якую ён піша, а яшчэ настройваюць на спачуванне героям, адштурхоўваючы ад фактаў: «...дарвіністы называлі паэтра Хармса маллай, а ён жа самы пасраўдны анёл. Здадушыў пра анёлаў, я падумаў, што манах-капуцын таксама недалёка стаіць ад малты-цэкі. І шмат у чым да яе падобны».

«Знакі эпохі» ўтрымліваюць тры віншавальныя лісты і асобны малюнак (друкуецца ўпершыню), дасланыя Уладзімірам Караткевічам у рэдакцыю часопіса «Малодосць» (матэрыялы датуюцца 1970-мі гадамі, цяпер захоўваюцца ў адзеле рэдкіх кніг і рукапісаў Цэнтральнай навуковай бібліятэкі імя Якуба Коласа НАН Беларусі); акрамя таго, пяць, якія раней не публікаваліся, малюнкаў пісьменніка, падараваных Уладзіміру Калесніку (знаходзяцца ў Беларускім дзяржаўным архіве-музеі літаратуры і мастацтва). Сярод іх адзначым пазнавальнага Караткевічавага персанажа — зайца, а побач з ім — пераброку ў сяброўскіх патэтычных шарж верша «Заяц варыць піва»: «Бяроза іскрамі страляе: Калеснік варыць самазона».

«...У Араў-парку (ЗША) урачыста адкрылі помнік Янку Купалу...» Працягвае хроніку літаратурнага жыцця ў 1966—1985 гг. Кастусь Лешніца, папярэдняя частка змешчана ў № 6 за 2024 год. Ахоплены падзеі 1971—1973 гг., звязаныя з творчым жыццём Беларусі і ўзаемасувязямі з краінамі свету (Расіяй, Украінай, Польшчай, Германіяй, ЗША і інш.). У гістарычнай перспектыве і на сучасным этапе. Працяг чакайце ў наступных выпусках часопіса.

Стракатая «Старонка родная» гэтым разам складаецца выключна з прозы. Апавяданне «Лекі» Марыі Шымук ураджае эмацыянальным кантрастам: вонкавая «рамка» — спакойная, натхнёная вандроўкай у лес, унутры тэкст — маналог Івана Пятровіча — трывожны, завязаны на асэнсаванні феномена дарослых дзяцей алкаголікаў, выхаванні ў страху, вынаходжанні сродкаў зманганя з залежнасцю бацькоў. «Байкі з раскопа» Аляксандра Гаршкова — прыклад прафесійнага фальклору археолагаў. Аўтар падкрэслівае ў кароткай прадмове, што прапанаваныя тэксты — адна са спроб захавання выключнай з'явы праз каліфікацыю. Людміла Багдановіч прыводзіць маленькі кавалачак лакальнай гісторыі вёскі Вараны Бераставіцкага раёна, што на Гродзеншчыне.

«...І пра дом, і пра радзіму, і пра беларускую напісана так, што ком вырастае ў горле і слёзы збіраюцца ў вачах». Замыкае сёмы нумар ілюстраваны водгук Ясенія Аляксеевай на спектакль «Карней» па матывах твораў Уладзіміра Караткевіча Рэспубліканскага тэатра беларускай драматургіі рэжысёра Алены Зміцер. Рэцэнзент праводзіць чытача сваім шляхам утварэння прызнансці да творчасці аўтара знакамітага «Чорнага замка Альшанскага», а ўжо далей прэпарыруе вонкавае і ўнутранае ў пастаноўцы. Зрэшты, высновы патрабуюць увагі.

Кацярына ЦІМАНОВІЧ

Незвычайная акадэмія і не менш важная

З асаблівым задавальненнем чытаю кніжкі для дзяцей, за якія бяруць не толькі па «крытычным абавязку». Гэта не значыць, што абмінаю тых, якія ў мяне, даўно ўжо сталага чалавека, цікавасці не выклікаюць. Толькі мая ацэнка можа разыходзіцца з меркаваннем саміх хлопчыкаў і дзяўчынак.

Разумею, што ім падабаюцца шмат якія нечаканыя прыгоды персанажаў, а мне яны падаюцца нярэдка толькі прыгодамі дзеля прыгод. Куды цікавей, калі гэта традыцыйная проза ці вершы для дзяцей. Бо і «старое» можа па-сапраўднаму захапляць. Паверце: ніякая гэта не настальгія па мінулым, у якім нібы ўсё было толькі добра. Проста напамін аб тым, што найбольшае прадзвісанне ў літаратуры дасягаецца толькі тады, калі гэта з'яўляецца традыцыйным. У дадзеным выпадку ў літаратуры беларускай. Такія думкі ўзніклі пасля знаёмства з кнігай Міколы Чарняўскага «Акадэмія»... на колах». Зразумела, і з самімі... «акадэмікамі».

Паколькі гэтая «акадэмія» не падобная на звычайныя. Імі з'яўляюцца... Цяжка правесці, а гэта звычайныя школьнікі, сябры Андрэйка і Толік. Праўда, «акадэмікамі» іх ніхто не называе, а вось слова «акадэмія» невыпадкова вынесена нават у загаловак твора, які, бадай, можна вызначыць як невялікую апавесць у апавяданнях, у цэнтры аўтарскай увагі якой найперш Андрэйка. Чаму менавіта ён, відаць з першага апавядання «Сутычка».

Усё пачалося з таго, што хлопчыкі і дзяўчынкі, бавячы ўлетку вольны час, вырашылі гуляць у калгас, падбіраючы сабе «прафесіі». Высветлілася, што Андрэйка мала ведае пра гэта: «А я не ўмею... быць аграномам... Я не ведаю, якая ў таты работа, што ён робіць, — нерашуча прызнаўся Андрэйка. — Тата прыехаў, паехаў, а куды — не ведаю. Ці ў кантору, ці ў поле... Мне ж нічога не кажа. Мама жыва...» Пасля гэтага Толік назваў яго «недарэкам, размазнёй», абавязваў крыўдлівымі словамі, «схапіў жменьку пяску і сыпануў у Андрэйку».

Сутычка з сябруком у яго не толькі крыўду выклікала, але і навяла на роздум: «Сапраўды, што за работа ў таты? Чаму я ніколі не распытаў у яго?.. Галоўны аграном, галоўны аграном... І ўсё... Можна, Толік і правільна зрабіў, што падкалоў мяне, недарэкаю назваў? Ён жа, Толік, не адстае ад бацькі, нават за руль садзіцца, хутасці пераключыць умее». Трэба ж так здарыцца, што бацька нібы ўгадаў яго думкі. Прапанаваў з'ездзіць у... акадэмію, паабядаўшы, што хутка сам убачыць, што за яна. З наступнага апавядання, якое дало назву кнізе, і пачынаецца экскурсія ў гэтую невядомую акадэмію.

Аб'яздаючы бульбяныя палеткі, бацька Андрэйкі прыгладзецца, ці не завядзлі ў іх школьнікі, якія ў далейшым паўплываюць на ўраджай. Паказвае аднаго з іх — немаготу, тлумацьчы: «Хітрасцю бярэ. Пранікае ў каронне бульбы, харчуецца яе сокамі. Такая бульба вельмі слаба расце і цвіце, лісце вяне, засыхае... Чаму немагота хітрая? Яе лічынкі могуць гадамі ляжаць у зямлі спакойна, чакаць, пакуль бульба з'явіцца». У трэцім творы «Добры доктар спарыня...» апавядаецца яшчэ пра аднаго школьніка. Але, як даведаўся Андрэйка, яна можа быць і карыснай, бо з яе робяць лекі. Цікава яму было пацуць і пра такі цуд, як «Арэшкі растуць... на грэчцы». Несумненна, і юным чытачам гэта будзе цікава. Не ўсё з іх ведаюць, што «трохграннае зярнятка грэчкі і ёсць арэшак. І арэшкі ў грэчкі,

як кажуць, не простыя, а залатыя, у іх шмат вітаміну В, крухмалу, тлушчаў».

Гэтыя апавяданні, а таксама «Казакі-памочнікі», «Вясёлка над полем» сведчаць, што «акадэмія», з якой пазнаёміў Андрэйка, варта, каб пра яе больш ведалі. Найперш гарадскія хлопчыкі і дзяўчынкі, якія не ўсе здагадваюцца аб прафесіях на сяле. Палюбіць жа вёску дапамогуць некаторыя вершы, што склалі другую частку гэтай кнігі. Пачынаючы з першага «Лён-ляночак», якім адкрываецца падборка:

*На сябілінцы кожнай —
Сінеўкі званочак:
Хораша на ранку
Лён расцвіў, ляночак.*

*Мама сцэжкай крочыць.
Сонцам ззяюць вочы:
Добры ў нашай мамы
Вырас лён-званочак.*

Пазнаёміцца дзеткі і з «Буркатуном»: «Дзень у полі не змаўкае трактар — // Буркатлівы ў трактара характар». Адчуваюць асалоду ад любімай справы з вершам «Майстры»: «Дзед заняты, дзед майструе, // Чутны шоргат, стук... // Саша побач з ім шчыруе — // Памагае ўнук». Змешчаны і казкі «Захварэў аднойчы Леў» і «Ліса-калядоўшчыца»...

Ва ўсіх творах Міколы Чарняўскага высокая майстэрства навідаюць. У апавяданнях важны і выхаваўчы эффект. Яны напамінаюць, наколькі і сёння прадзвівае тое, што Уладзімір Маякоўскі некалі выказаў так: «Ве работы хороши — выбирай на вкус». Вершы ж мілагучныя, змястоўныя. Як шмат з іх можна даведацца цікавага — дзе з гумарам прамаўлена, а дзе сур'ёзна сказана. Толькі ўслухоўваючы і рабі так, каб перад іншымі не было сорамна.

Аднак, дзякуючы кніжцы «Акадэмія»... на колах», дзецці адкрываюць для сябе і не менш важнае. Дарэчы, тых з іх, хто чытае навінкі, што выходзяць у выдавецтве

«Мастацкая літаратура», ужо звярнулі ўвагу, што на вокладцы стаіць назва серыі «Бібліятэка пачатковай школы». Яна ў «ЛіМ» новая. У ёй будуць змяшчацца творы, якія выклікаюць цікавасць найперш дзяцей малодшага школьнага ўзросту.

«Акадэмія»... на колах — адна з першых у гэтай серыі. Нядаўна ж выйшла «Мікітка падарунак» Васіля Ткачова. Як вядома, гэты славуты пісьменнік выступаў у розных жанрах: проза, драматургія, нарысы. Не чужой яму была і дзіцячая літаратура. У згаданым зборніку сабрана нямногае з напісанага ім для маленькіх чытачоў. Ды гэта той літаратурны залатнік, які хлопчыкам і дзяўчынкам стане драгім, бо адкрые некаторыя сакрэты там, дзе іх, здавалася б, быць не можа. Хіба не цікава, як зрабіць, каб бярозка не плакала? А даведацца, што хаваецца ў валёнку? Пра гэта (і не толькі) можна даведацца з «Мікіткавага падарунака», напярэйшыя дарослых купіць гэтую кніжку.

У серыі «Бібліятэка пачатковай школы» з'явілася ўжо і некалькі калекцыйных зборнікаў. Пра што адзін з іх — «Усе колеры года», — відаць з назвы. Гэта творы беларускіх пісьменнікаў, якія апавядаюць пра кожную з пор года. Пра адны гаворыцца ў апавяданнях, пра іншыя — у вершах. Знайшлося месца і казкам. Не здарма кажуць: казка — мудрасці падказка. Якую тэму твор гэтага жанру ні закране, падставу для роздуму дае вялікую.

Нельга было абысціся без казак і пры складанні зборніка «Жыві сабе, зайчык!». Персанажы яго хлопчыкам і дзяўчынкам добра знаёмыя. Гэта не толькі вушаскі, але і іншыя звяры. У своеасаблівым святстве з імі і свойскія жывёлы, птушкі і нават некаторыя насякомыя. Свет цесны, усім месца ёсць. Толькі беражы жывое. Пра гэта можна прачытаць і ў апавяданнях, вершах.

А вось большасць твораў, якія ўвайшлі ў кнігу «Чарадзейныя словы», уключаны ў спіс для пазакласнага чытання па беларускай літаратуры ў 2—3 класах сярэдняй школы. Яны такія, што запамінаць іх можна без прынку. Нездарма чарадзейнымі называюцца. Але чарадзейным выглядае і ўсё, што, як відаць па першых кнігах, змяшчаецца ў серыі «Бібліятэка пачатковай школы». Гэта і невыпадкова, калі сярод пачынальнікаў гэтай бібліятэчкі такі майстар сучаснай беларускай літаратуры, як Мікола Чарняўскі. Планку вялікай мастацкасці і высокай патрабавальнасці застаецца трымаць толькі на такім узроўні.

Алесь ВІШНЕЎСКІ

Чытацкі дзённік
Навума Гальпяровіча

Лёс пакалення

Раман «Ложится мгла на старые ступени» я чытаў амаль месяц. Няспешна, смакуючы кожную старонку, а іх больш за 600, атрымліваючы асалоду ад выдатнай рускай мовы. Шчыра кажучы, даўно так не чытаў. Кнігу мне парэкамендала знаёмая бібліятэкар Ала Львоўна.

— Вам спадабаецца, — сказала яна. — Цяпер такая літаратура — ужо рэдкасць.

Я спачатку аднёсся да гэтых слоў з пэўным недаверам, і кніга пэўны час ляжала на маім сталым згорнутай. Але ўзяўся нарэшце, і адразу прыйшло жаданне працягваць.

Гэта раман-успамін, які пачынаецца каля ложка хворага дзеда. Яго ўнук прыязджае ў невялікі пасёлак Чабачынск, што закінуты сярод казахскіх стэпаў. Герой згадвае сваё дзяцінства, родных і блізкіх, што жылі разам, суседзяў і знаёмых з пасёлка ў ваенныя і пасляваенныя гады, іх няпростыя лёсы.

У цэнтры рамана — два героі: дзед, былы святар, і ўнук Антон, правобраз самога аўтара. Каб надаць дакладнасці апісаным падзеям, аўтар, часам нібы забыўшыся, пачынае гаварыць ад свайго імя, і гэта надае раману большага даверу і спеведзі.

Быт сям'і інтэлігентна, якія не цураліся простай работы: у часы Вялікай Айчыннай вайны выжывалі, вырабляючы свечы, мыла, вярочкі, скуры, апрацоўваючы агарод, умела здаючы прадукты.

Дзед, былы святар, магутны і статны, валодаў многімі ўмелствамі, быў выдатным гаспадаром. Але дома панавалі культ кнігі, малы Антон далучаўся да высокай літаратуры, вучуцаў замежных мовы, на якіх выдатна гаварыла яго бабуля, былая выхаванка інстытута шляхетных дзяўчат у Санкт-Пецярбургу.

Бацька Антона, вучоны-філосаф, які добраахвотна з сям'ёй пакінуў сталіцу, выкладаў у мясцовай школе гісторыю і грамадскія навукі.

«Уже в школе отец подсовывал статьи о пионерах-героях, но их Антон читать не любил: он сомневался, что никого не выдаст, если ему, как пионеру Смирнову, станут отпихивать ножовкой правую руку, и очень от этого мучился».

Як мне нагадала гэта маё дзяцінства, бо я, памятаю, таксама вельмі перажываў, што не акажуся вартым подзвігу герояў. Дарэчы, наша піянерская дружка насяла імя Героя Савецкага Саюза Юрыя Смірнова.

Пераказаць раман цяжка, ды і не варта. Кожная старонка насычана глыбокім зместам, унікальнымі фактамі жыцця героя. І хоць некаторыя крытыкі сцвярджалі, што аўтар выкарыстаў прыём, калі выдуманыя героі і факты падобныя на сапраўдныя, я лічу, што гэта твор сапраўды аўтабіяграфічны, гэта жывая спеведзь канкрэтнага чалавека.

Аляксандр Паўлавіч Чудакоў закончыў філалагічны факультэт МДУ, быў адным з найлепшых вучоных-гуманітарнаў, аўтар серыі кніг пра Чэхаву, зборнікаў артыкулаў пра літаратуру, мемуараў-дзялячоў з настаўнікамі ў навукі Віктарам Вінаградавым, Віктарам Шклоўскім, Міхаілам Бахціным, Лідзіяй Гінзбург.

Свой раман ён пісаў трыццаць гадоў, і пасля публікацыі твор быў удастоены «Букера Букераў» — прэміі за найлепшую кнігу дзесяцігоддзя.

Назва яе — гэта радок з верша Аляксандра Блока:

*Растут невнятно розовые тени,
Высок и внятен колоколный звон,
Ложится мгла на старые ступени...
Я озарен — я жду твоих шагов.*

На думку яго ўдавы вядомай даследчыцы Марыеты Чудаковай, раман варта прачытаць ужо за тое багацце мовы, якім валодаў літаратуразнаўца Чудакоў: «Свабода думкі, унікальнае апісанне сялянскага быту эпохі, выдатная стылістыка — такая эсэнцыя творчасці аўтара». З ёй можна пагадзіцца, бо ў творы нямала самабытных і сакавітых слоў, якія паказваюць сапраўднае багацце рускай мовы.

Цікава пазнаёміцца і з дзённікам пісьменніка, урыўкі з якога змешчаны ў канцы кнігі. Яго разважанні пра жыццё і літаратуру напоўнены глыбокім роздумам, ацэнкай творчасці сучаснікаў арыгінальна і цэласна. Шчырыя ўспаміны выклікаюць давер.

Чым яшчэ мяне прывабіла кніга? Апошнім часам нямала коп'яў літаратуразнаўцы ламаюць, вызначаючы розніцу паміж мастацкай і дакументальнай літаратурай. Між тым чытачы ўсё больш прыхільна ставяцца менавіта да аўтабіяграфічных твораў, да так званых нон-фікшана.

Дарэчы, гісторыя апублікавання рамана Чудакова ў перыяды — таксама гэтак жа сведчанне. Яго адмовілі друкаваць у «Новым міры»: маўляў, «мы не друкуем аўтабіяграфічную літаратуру, а ў часопісе «Знамя» раман атрымаў шквал станоўчых водгукаў».

Біяграфічны раман-спеведзь Аляксандра Чудакова паказваў, што мастацкасць твора вызначаецца не тым, дакладныя ці прыдуманія факты і героі, а майстэрствам і шчырасцю апавядальніка.

Анатоль ЗЭКАЎ

Продкі

Крывічы, радзімічы і дрыгавічы,
дарагія беларусы-продкі,
я ўзіраюся ад сёння ў далячыню
праз вякі, хоць сам мой век кароткі.

Як жылі вы і якія думы вас
непакоілі ў вякі былыя?
Вы галовы клалі за сябе й за нас,
як ішоў хто на Маскву ці Кіеў.

Узмаганні адстаялі родны кут
і на ратным, і на мірным полі.
Гэта ж столькі вынеслі пакут,
каб сягоння нам жылося вольна!

* * *

Спрадзек мой род на Беларусі
жыў — анікуды ад двара.

Судзіць я продкаў не бяруся,
што гнулі спіны на цара.

Чаму магла наўчыць эпоха
тады прапрадзёдаў маіх,
сама не ведаючы многа,
сама цяжнейшая за іх?

* * *

Я жыць хачу без рэпетыцый,
каб кожны дзень мой
быў прэм'ерай,
каб перад ветрам не хіліцца
і перад кожнаю хімерай.

Я жыць хачу — на выдых бытта,
хай не апошні, ды штосількі,
і не ішчаміцца да карыта,
дзе мордаў ішмат,
ішмат пыс і рылаў.

Хачу заўсёды быць на ўзлёце,
імчаць на хуткасі бядовай,
а тармазнуць на павароце,
дык дзеля выхаду на новы.

Ні Богу не хачу маліцца,
ні чорту лысаму без меры.
Я жыць хачу без рэпетыцый,
каб кожны дзень мой
быў прэм'ерай.

Мае грахі

Мае грахі, нібыта цень,
і неадчэпна й неадступна

ідуць у мой наступны дзень
і нада мною вісяць прысудна.

Ад іх нікуды не збяжыш,
не адмахнешся, як ад мошак,
нічым не вытрусіш з душы
і не адкупішся за грошы.

Я сам на свет іх парадзіў
і множыў сам я іх на свеце,
за ручку за сабой вадзіў,
сам дзёмуў на іх і сам іх пеціў.

Расціў, як цеста у дзяжы,
хапала цукру ў іх і солі.
Яны са мной, пакуль мне жыць,
хіба што іх з гадамі болей.

Спёка

Спёка ўдзень
і спёка ўвечар,
хоць падзьмуў бы
ветрык трошкі.
Заядае камарэча
і ўсяго з'ядаюць мошкі.

Не адбіцца ад назолы,
твар і рукі абсядаюць,
ды і ўсё, дзе толькі гола,
а дзе гола, адчуваюць.

З ног да галавы абсядуць
і кусаюць так сярдіта,
і не даць ніякай рады,
хоць у хаце дзень сядзі ты.

Калі ж ідзе яно наперак,
Тады душа неўтаймавана плача.

Пад град свінцовы зацяжных хвілін
Так хочацца, каб сярод спелых пожняў,
Быў поруч не транзітны пасажыр,
А працягнуў руку мне спадарожнік.

Сігнал

Трывожна сэрца падае сігнал,
Зноў штосьці не зраслося, не збылося,
Ці мо слабее сіл маіх запал,
Наўзбоч жыцця і веры адалоссе.

І муляе сумненняў чарада,
Жадаючы дабро тварыць заўсёды:
Не вынішчае праўды злыбяды,
Хоць праўда не заўсёды
ў трэндзе моды.

А шэрасць туманы прадзе ўначы,
Ёй не ўтрымацца ў сонечным абсягу.
Мы зможам светлы дзень уберагчы:
Нам помніцца пра мужнасць і адвагу.

Я прагну крышталёвасці крыніц,
Блакату неба і рамонаў белы,
Дзе шэрыя нягоды навалініц
Раптоўна б светлым днём акамянелі.

І сэрца болей не ішчыміць...
Струменьчык жа звніць, звніць...

Сустрэча

Навошта? Хвалюе пытанне...
У натоўпе сустрэлася мне,
Надзея жыла на спатканне?
Паверыў, што Лёс не міне?

Пытаўся я ў неба — маўчала
І зоркі адказ не далі,
А сэрцу душа адказала:
— Жыві ў сваіх марах, жыві!..

Яна, як і ты ў адзіноце,
Чакае, надзеяй жыве,
На месяц глядзіць у самоце,
Што моўчкі між зорак плыве.

* * *

Лёгім крокам завяршае восень шлях,
Той, што абазначыла Прырода.

Ўюцца плоймаю над намі —
скону ім няма, здаецца.
Ну, калі ж той дзень настане,
каб на сонцы мог пагрэцца!

Адны і другія

Адны падмінаюць,
другія ўзнікаюць.
І першае дрэнна,
і дрэнна другое.
Адно хіба добра,
калі ўспамінаюць —
і дзякуй вялікі
усім ім за тое.

Судзіць ці райце,
хваліце ці лайце,
няхай сабе ў нечым
я й грэшны, канешне,
ды толькі нахабна
ў душу не залацца
і без нажа
па жывому не рэжце.

Кувай, зязюля...

Кувай, зязюля, мне гады,
і семдзесят гадоў, і болей,
і каб не ведаў я нуды
і ў старасці хвароб ніколі.

Каб на нагах быў я заўжды,
як і пры памяці, няйначай...
Кувай, зязюля, мне гады!
Вось толькі як табе аддзячыць?

Таццяна ЯЦУК

Прысвячэнне Васілю Быкаву

Праз гады крываточаць раны,
Дзень зайшоўся ад страху вайны,
Шэрым смуткам трывожыць ранак,
А душа — невылечны падранак
У пялёсткавай белі вясны.

Абеліскі стаяць, як свечкі,
На абшарах святой зямлі,
Боль спрадвечны і жаль спрадвечны,

Поступ ворага нечалавечы
Там, дзе сцежкі жыцця праляглі.

Воўчай зграяй лякаюць змярканні,
Да святання б толькі дажыць,
Круг жаданы выратавання
Светлай мрояй лунаў над раннем
І дажджы, слёз і смутку дажджы.

Разам з вамі, вялікі геній,
Пад свінцовымі градамі куль
Мы ідём строем тых пакаленняў,
Што не падалі на калені,
А плацілі за слёзы матуль.

Вечар сцішыцца над абрываам,
У ярах дзірваны лебяды...
Зноў я чую страшэнныя ўзрывы,
Зноў фаішты ўдзімаюць грывы
Страшным, жудасным знакам бяды.

І калі заціхаюць зыкі,
Звечараюць абшары-палі,
Зноў у памяці маёй Быкаў,
Я ў адчай бяды і крыкаў
І ў малітве за лёс Зямлі.

* * *

Жыццё як бітва за ішчлівы лёс:
І ўзлёт, і падзенні, і няўдачы.

Здаецца, што гадоў зусім тых не было.
Лічыць — не мае сэнсу іх, дарма.
У далячыню даўно ўсё з хмараў сышло
Ды й перажыта не адна зіма...

Нявестай юнай адчувае зноў сябе,
Пад вэломам схаваўшы белы мох.
І не скарыўшыся ані якой бядзе,
Каб хтосьці ўвосень яблык з'есці змог.

* * *

Журчыць крынічка,
гоман птушак —
Ты прыпыніся, сядзь, паслухай.
Падумай, як жыццё бяжыць...
Струменьчык жа звніць, звніць.

Забудзь пра горыч, пра расстанні,
Усміхніся сонцу на святанні.
Вада крынічная бурліць,
Як быццам кажа: «Трэба жыць!»

Вось адпачнуў, вады напіўся,
А часу бег і не спыніўся...

Анатоль УМІНСКІ

Старая яблыня

Старая яблыня, парэпана кара,
Звісае голле нізка да зямлі,
Але прыйшла яе вясновая пара
І кветкі зноў прыгожа расцвілі.

Гаспадыня тут яна, а не ў гасцях,
Поле ўсё прыбрала, агароды...

Адляцелі ў край далёкі жураўлі,
Лес прыціх,
як быццам у чаканні.
Прахалодай цягне ад сырой зямлі,
Небакрай у хмарах на святанні.

Жоўтым лісцем накрывае лістапад,
Тыя сцежкі, дзе гулялі летам.
Больш не ззяе ўночы дзіўны зарапад...
Толькі верш складаецца паэтам.

* * *

Далоні цеплыня дзіцячай,
Як бы анёла лёгкі подых,
Спусціўся з неба, што, няйначай,
Ці роднае матулі дотык.

Далоні цеплыня дзіцячай
Забяць пра гора прымушае,
Хай ад вайны дзіця не плача
І горкіх слёз не выцірае.

Paica ДЗЕЙКУН

Масква — Чонкі і... «Ласунак»¹

Час ад часу мы, а гэта некалькі блізкіх па духу (літаратурным) сябровак з розных канцоў былой вялікай дзяржавы пад назвай Савецкі Саюз, працяваючы сябраваць у віртуальным свеце, сустракаемся ў рэальным. Такім чынам мы ўжо бабывалі ў Мінску, Смаленску, Санкт-Пецярбургу, Старадубе (Бранскай вобласці), Таганрогу, Калінінградзе — гарадах, у якіх нарадзіліся сяброўкі.

Гэтым разам месцам сустрачы стала Масква. Мы з Наталляй прыехалі з Гомеля.

Той дзень праляцеў як адна гадзіна: не маглі нагаварыцца, наабдымацца, наглядзецца адна на адну.

Сярод нас была і Ніна Трунова з Браншчыны. Яна ўгаварыла нас — беларусак — застацца ў Маскве яшчэ на адзін дзень. Час такі неспакойны настаў...

Ніна павяла нас на начлег да сваёй дачкі, якая жыла ў сталіцы Расіі, запэўніўшы, што і яна будзе рада гасцям з Беларусі.

За дзень мы так стаміліся, што, здавалася, як толькі пераступім парог кватэры, я ўпаду недзе ў кутку на падлозе.

Нарэшце мы прыцягнуліся на Мічурынскі праспект у Раменках, дзе на той час здымала невялічкую двухпакаёўку маладая маскоўская сям'я з трох чалавек. Нас сустрэла падобная на мадэль з вокладкі глянцавага часопіса дачка Ніны Лена. Абняўшыся з маці, яна пазнаёміла нас са сваім мужам Аляксандрам і дачкой Вікай.

— А гэта хто? — запыталі мы, быццам спатыкнуўшыся, пра партрэт прыгожага маладога лейтэнанта, да якога было прымацавана дрэўка, каб зручнай яго было несці ў радах Бессмяротнага палка.

— Гэта мой бацька — Вайцёнак Фёдар Іосіфавіч, танкіст, удзельнік Вялікай Айчыннай вайны. Дарэчы, ён прымаў удзел у вызваленні Беларусі ў 1944 годзе, яго ўжо няма з намі, — адказала Ніна, з пяшчотай дакрануўшыся да дарагога для яе аблічча.

Мы з Наталляй з удзячнасцю і павагай схілілі галовы і так стаялі каля таго, хто прымаў удзел у вызваленні нашай святой зямлі, а цяпер крочыць у радах Бессмяротнага палка, пакуль гаспадары не паклікалі нас да стала.

О! Гэта быў не стол, ён на той момант быў для нас абрусам-самаборам з вядомай казкі. Увесь ён быў застаўлены талеркамі з ежай, прыгатаванай спецыяльна для нас — гасцей з Беларусі. Стомленны, але шчаслівы, што нарэшце дабраліся да месца адпачынку, мы без асаблівых цырымоній (пасля мыцця рук) накіраваліся да казачнага стала.

Толькі ўселіся на зручныя крэслы з сядзеннямі з рагожы, толькі паспелі акінуць галодным позіркам шчодры стол

і ацаніць намаганні маладой гаспадыні, як абедзве, быццам па камандзе, паднялі вочы на сцяну насупраць і ўбачылі ў акуртанай белай рамцы... партрэт расійскага прэзідэнта У. У. Пуціна. Ён глядзеў на нас і пасміхаўся. Зглыгнуўшы сліну, мы, збянтэжыўшыся, пераглынуліся і паглядзелі на гаспадыню, нібы пытаючыся: «А пры ім есці можна?» Тая ў адказ прыязна ўсміхнулася і кінула нам галавой: «Можна і патрэбна!», а сама ў гэты час прынялася таўчы яе — любімую і непаўторную бульбу.

«Ага! Дык вы, масквічы, аказваецца, не меншыя «бульбашы», чым мы, беларусы?!» — падумалі мы.

Напоўніўшы жоўтай, апетытнай, гарачай тоўчанкай глыбокую талерку, Лена нарэшце прысела да стала. Мы з палёгкаю ўздыхнулі: пачынаць каштаваць прысмакі без гаспадыні лічылі неактоўным.

Трэба было бачыць, з якім азартам мы прыняліся за трапезу, як дружна нашы рукі цягнуліся да марынаваных маслакоў з цыбулькай, да селядца «пад футрам» і ў «чыстым» выглядзе... Як на вачах змянялася гарачая жоўтая маса...

Фота Кастуся Дробева.

Дык жа стол у Маскве не адрозніваецца ад стала ў Гомелі і ў маім беларускім аграгарадку, усміхнуўшыся і пераглынуўшыся, адзначылі з задавальненнем мы.

«Ну, як? Спадабалася?» — з хітраватым прыжмуркам вачэй як бы пытаў Уладзімір Уладзіміравіч са сцяны.

«Яшчэ як!» — з поўнымі ратамі, самі сабе, не згаворваючыся, адказалі мы з Наталляй.

— І як вам бульба з нашай дачы? Яна ў нас з сакрэтам, — звярнулася да нас маладая гаспадыня, а сама пры гэтым з выглядам бывалага замоўшчыка глянула і падміргнула адным вокам маці. Тая моўчы ўсміхалася.

— Выдатная! Надзвычай смачная! Нагадвае нашу, — перабіваючы адна адну, далі мы ацэнку сваіму любімаму і незаманнаму на беларускіх сталах прадукту. У адказ уся сямейка, уключаючы ўнучку Ніны сямікласніцу Віку, рассмяялася.

Лена з Нінай выдалі нам «бульбяны сакрэт»:

— Дык гэта ж ваша бульба — з Беларусі, — «Ласунак» называецца. А па-руску як гэта будзе?

— «Лакомство». А як жа яна трапіла да вас?

— З Чонак, што пад Гомелем. Мы там мінулым летам у санаторыі адпачывалі. І сёлета таксама збіраемся.

— І як, спадабалася?

— Вельмі! Лес, рака побач... А людзі якія добразычлівыя!..

— А бульбу нашую як у Маскву прывезлі? Цягніком?

— Дык мы на машыне былі. Пару мяшэчкаў у багажніку сабе і маці адзін. Яна пакаштавала і заказала нам прывезці з наступнага адпачынку насеннай — на дачы пасадзіць. А мы прывязём ды пасадзіць дапаможам.

— Вось гэта нумар! — следам за імі цяпер ад душы смяяліся і мы з Наталляй.

Сапраўды, бульба ў Маскве аказалася з «сакрэтам».

Пераначаваўшы, падзякаваўшы за такі цёплы прыём, мы сабраліся ў дарогу. Але... нас чакалі і іншыя прыемнасці: маладая гаспадыня Лена напакавала гару бутэрбродаў з сабой у дарогу (у цягнік), а яе муж Аляксандр павёў нас не да найбліжэйшага метро, а да аўтамабіля і замест чыгуначнага вакзала павёз нас... экскурсію па Маскве!

І вось мы на славугай Краснай плошчы, затым на Вараб'ёвых гарах — перад намі Лужнікі, вядомы ўніверсітэт (у які я ў далёкай маладосці хацела паступіць на юрыдычны факультэт)... Каля славуцасей Аляксандр спыняўся, і мы фатаграфаваліся на памяць: на набярэжнай Масква-ракі, насупраць Крамля і вядомага «Гмаха», храма Васілія Блажэннага,

жыццю! Гэта была хвалебная песня ранку, надыходзячай доўгачаканай вясне, прыродзе, жыццю — маёй роднай Беларусі!

Прыслухалася. Мяркуючы па колькасці артыстаў-выканаўцаў, па антуражы, гэта быў вялікі музычны твор накітавалі сімфоніі. Многалосы хор нагадваў сімфанічны аркестр. А ў ім на розныя лады гучалі нябачныя музычныя інструменты — духавыя, струнныя і ўдарныя.

Але... Ніякіх музычных інструментаў вакол сябе я не пачула, а сімфонія гучала. «Што за насланне?» — падумала ўслых. Потым агледзелася і толькі тады здадалася, што іграў незвычайны музычны калектыў — сама прырода.

Заплюшчыўшы вочы, я на слых пачала вызначаць музыкантаў, занятых у нябачным, на першы погляд, імправізаваным аркестры. З многалосся гэтай незвычайнай музыкі, нібы спаборнічаючы з усім аркестрам, выдзяляліся-саліравалі флейты ў выкананні маленькіх шэрых птушак — салаўёў. Яны перагаворваліся-пыхталі і заварожвалі сваімі лёгкімі, пяшчотнымі гукамі — яснымі, чыстымі, празрыста-серабрыстымі.

Духавыя я пачула ў гуле ветру-гарэзніка, які гуляў-дудзеў-спяваў у вершалінах стромкіх сосен і бяроз, і ён жа пяшчотна калыхаў чаротавы зараснік.

Пераможны серабрысты перазвон літаўр выконвалі лэдзікі ў імклівых ручках, што беглі навыперадкі да азярцовага лостэрка. Іх музыка была пяшчотная і мілагучная.

Спеў пераплёлак нагадваў габой, а нязменныя і сціплыя «ку-ку» ў выкананні зязюлі — кларнет з арфай.

У многалосся незвычайнага аркестра можна было распзнаць і шчымлівыя гукі фагота — гэта стараўся шэры лясны ляляк.

Барабан гучаў у выкананні трактара «Беларусь». Ён, наразаючы круг за кругам па полі, як самы сапраўдны віртуоз, выдаваў такія рулады, што ніякі сапраўдны барабаншчык не змог бы замяніць яго ў гэтым прыродным аркестры. Хаця... Калі трактар аддаўся, замест яго ўстаў яшчэ адзін барабаншчык — дзяцел. Дзесяці паблізу ён здобяю выбіваў-выдаваў барабаны дробат па дрэве.

Першую скрыпку выконвалі, зразумела, жаўрукі-перасмешнікі. Яны ж — дыржоры. Мабыць, гэта былі сямейкі самка. Адчувалася, што дыржоравы сэрцы паланены вясной, каханнем. Як тыя сэрбныя звончыкі, падняўшыся над полем, яны звонілі так, што падпарадкавалі сабе ўвесь аркестр: і вецер, і ручаі, і рокат трактара. Музыканты з вялікай літарі!

Спявала-іграла ўсё наваколле. Музыка прыроды была такая выразная, такая пранізлівая і ачышчальная, што трапляла ў сэрца, рабіла яго больш мяккім, выклікала самую добрую, светлыя пачуцці, абуджала душу. Яна стварала незвычайны свет, напоўнены дзівосным гучаннем, якое хацелася слухаць бяскожна.

Галасістыя птушкі спявалі-шчабяталі так самаадна, сур'эзна і старанна, нібы хацелі сказаць, што яны прыляцелі-дабраліся дамоў і хочучы, каб пра гэта ведаў увесь свет, бо яны бяскожна радыя. Родную старонку ніхто ж ніколі не замяніць — ні ім, ні людзям! Апафеозам усяго гэтага незвычайнага і нябачнага воку прыроднага дзейства выступала... вясновае сонца. Яно пяшчотна і лагодна глядзела на выканаўцаў і пасылала на зямлю цёплыя промні-апладысменты.

Радасна ўцягнуўшы ў сабе водар вясны, агледзеўшы наваколнае харавост, я зажмурылася са шчаслівай усмешкай на твары і захлынулася пачуццямі, якія цяжка было перадаць: вясенняя сімфонія-гімн жыццю, маёй роднай Беларусі ўвайшла ў мяне, і я адчула сябе нашым мацнейшым, чым была дагэтуль.

Гімн жыццю

Па дарозе на Гомель я спыніла аўтамабіль каля прыдарожнага азярца, за якім па абодва бакі дарогі былі палі. На адным з іх шчыраваў трактар «Беларусь». Ступіўшы на зямлю, замерла, бо пачула незвычайны музычны твор. Ён гучаў моцна, велічна і нагадваў сапраўдны гімн

¹ «Ласунак» — сярэдняпозні сталовы сорт бульбы. Выведзены ў Беларусі. Ураджайнасць да 630 ц/га, змяшчае крухмалу 15—22%, смакавыя якасці выдатныя, разварыстасць добрая... («Бульба беларуская: энцыклапедыя». Мінск, «Беларуская Энцыклапедыя імя П. Броўкі». 2008).

Мост паміж пакаленнямі і народамі

У нас цудоўная навіна для аматараў паэзіі і творчасці! Пачаўся прыём заявак на Усесаюзны паэтычны конкурс «**Души прекрасные порывы**», у якім могуць узяць удзел жыхары Беларусі і Расіі. Заяўкі прымаюцца да 12 кастрычніка ўключна. Мэта конкурсу — аб'яднаць паэтаў і чытальнікаў, прафесіяналаў і аматараў.

— Дзя конкурсу простая, але вельмі важная. Цяпер час, калі неабходна ўмацоўваць сувязі паміж пакаленнямі, раз'яднанымі па розных прычынах часткамі грамадства, паміж брацкімі народамі. Мы зразумелі, што самы важны культурны код, які можа нас аб'яднаць сёння, — гэта слова, праз якое мы прыйдзем да адзінства і вярнемся да нашых каранёў. Наш конкурс — мост паміж брацкімі народамі і рознымі пакаленнямі, — тлумачыць кіраўнік праекта Анастасія Пярова. — Месцам пад'яднення вынікаў невыпадкава выбралі Ніжні Ноўгарад, бо за апошнія некалькі гадоў гэты горад стаў культурным цэнтрам Расіі. У ім адбываецца вялікая колькасць значных падзей, таму і было вырашана правесці фінал I Усесаюзнага паэтычнага конкурсу «Души прекрасные порывы» менавіта там — у Ніжагародскім тэатры оперы і балета імя А. С. Пушкіна. І гэта таксама сімвалічна, бо сёлета адзначаецца 225-годдзе Аляксандра Сяргеевіча. Нават у назву нашага творчага саборніцтва вынесены радкі з яго верша.

не дзіва: Усесаюзны паэтычны конкурс «Души прекрасные порывы» падтрымліваецца Прэзідэнцкім фондам культурных ініцыятыў Расійскай Федэрацыі. Высокі статус творчага саборніцтва пацвярджае і зорнае журы, у склад якога ад нашай краіны ўваходзіць старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі, дырэктар — галоўны рэдактар Выдавецкага дома «Звязда» Аляксей Карлюкевіч.

— У журы няма выпадковых асоб. Гэта паважаныя людзі, якія ведаюць, што такое паэзія і які ўплыў мае слова, — пераконвае Анастасія Пярова. — Вельмі прыемна, што старшынёй журы стане народны артыст Расіі Сяргей Бязрукаў, бо ён з гонарам нясе рускае слова ўжо на працягу многіх гадоў. У Сяргея Віталевіча свой акцёрскі курс, таму ён, як ніхто іншы, разумее, наколькі важна ўмець дэкламаваць вершы, ставіцца да слова з вялікай павагай і перадаваць сваю любоў да паэзіі маладому пакаленню. У склад журы таксама уваходзіць Эрнст Мацквічус — прадзюсар, тэлеведучы, педагог, чалавек, які з дзяцінства ведае, якую ролю іграе на сцэне і па-за ёй слова, бо ён сын выдатнага савецкага тэатральнага рэжысёра Гедруса Мацквічуса; вядомая расійская актрыса Дзіна Корзун; мастацкі кіраўнік Ніжагародскага дзяржаўнага тэатра оперы і балета імя А. С. Пушкіна Аляксей Трыфанаў.

— Наш конкурс сапраўды народны! У ім могуць удзельнічаць як прафесіяналы, так і аматары, жыхары Расіі і Беларусі, прычым узрост удзельнікаў — ад сямі да 45 гадоў і болей, — з гонарам расказвае генеральны прадзюсар Дзмітрый Пракапенка.

Кожны, хто захаце ўвайсці ў гісторыю I Усесаюзнага паэтычнага конкурсу «Души прекрасные порывы», павінен азнаёміцца з шэрагам прапанаваных твораў рускіх класікаў (у асноўным XIX ст.) і выбраць тыя, якія спадаюцца найбольш. Размова пра канкурсантаў-чытальнікаў. У катэгорыі «Аўтарская паэзія» вершы павінны быць на рускай мове. Гэта важная інфармацыя для паэтаў, якія пішуць выключна па-беларуску. Ёсць магчымасць паспрабаваць сябе ў іншай ролі. Што, калі ўдзел у гэтым творчым саборніцтве стане для кагосьці з беларускіх творцаў першым крокам на паэтычных расійскіх Алімпі? Калі вы пішаце толькі пра каханне, можа, настаў час паспрабаваць сябе і ў грамадзянскай

лірыцы. Цяпер выказваць любоў да радзімы актуальна, як ніколі.

— У кастрычніку адбудзецца тэле-мост, падчас якога будуць працаваць тры студыі — у Маскве, Мінску і Данеку. Такім чынам мы прадставім усіх, хто прайшоў у паўфінал, каго запрасяць на фінал у Ніжні Ноўгарад, — паведамляе Дзмітрый Пракапенка.

— Насамрэч гэта вельмі значная падзея для Саюзнай дзяржавы, бо конкурс мае ўсесаюзны статус. Яго суарганізатарамі сталі Саюз пісьменнікаў Беларусі і Беларускае грамадскае аб'яднанне «Русь», — падкрэслівае старшыня БГА «Русь» Мікалай Сяргееў. — Руская мова, якая таксама з'яўляецца дзяржаўнай у Рэспубліцы Беларусь, — тое, што нас аб'ядноўвае, наш агульны здабытак. Яна мае глыбокія карані на нашай зямлі. Нават з Пушкіным нас многае аб'ядноўвае! І гэты конкурс нагадвае пра наша адзінства — культурнае, нацыянальнае, цывільзацыйнае.

Паводле слоў Мікалая Максімавіча, гэта вельмі правільна, што ў склад журы ўключаны старшыня СПб Аляксей Карлюкевіч, гэта таксама сімвалізуе наша адзінства і нашы брацкія сувязі.

Падрабязней з умовамі конкурсу можна знаёміцца на яго сайце www.dppfest.ru. Адзначым, што творчае саборніцтва праводзіцца ў некалькіх катэгорыях. Так, у катэгорыі «Аўтарская паэзія» прымаюцца вершы на тэмы традыцыйных каштоўнасцей (іх можна знайсці на сайце). Удзельнікі будуць саборнічаць у родных узроставых групах: 7—15 гадоў,

16—25 гадоў, 26—44 гады, 45+. У катэгорыі «Чытанне паэзіі. Непрафесійныя чытальнікі» кожны ахвотны (узроставыя групы 18—25 гадоў, 26—44 гады, 45+) можа выбраць два вершы з прапанаванага спіса, запісаць відэа і адправіць на адрас арганізатараў. У катэгорыі «Чытанне паэзіі. Прафесійныя чытальнікі» могуць саборнічаць у дэкламацый вершаў выключна прафесіяналы з акцёрскай адукацыяй ці студэнты, якія ўжо атрымліваюць яе.

Дарэчы, з 20 кастрычніка да 6 лістапада з найлепшымі чытальнікамі, якія пройдуць адбор, будуць працаваць прафесійныя настаўнікі — яны дапамогуць падрыхтавацца да фіналу, які адбудзецца 26 кастрычніка (у катэгорыях «Аўтарская паэзія» і «Чытанне паэзіі. Непрафесійныя чытальнікі») і 7 лістапада (у катэгорыі «Чытанне паэзіі. Прафесійныя чытальнікі»).

— Мы хочам падкрэсліць, што гэта ўсесаюзны конкурс, а значыць, кожны, хто жыве ў Саюзнай дзяржаве, можа ўзяць у ім удзел. Гэта падзея, якая сімвалізуе адкрытасць новым талентам, новым стасункам. Для тых, хто вагаецца і саромецца ўдзельнічаць, дадам, што гэта абсалютна народны конкурс. Абавязка правярце свае сілы! — падбадзёрвае Анастасія Пярова. — Адначасу, што ў нас будуць прыемныя сорпрызы для ўдзельнікаў. Мы нават імя яшчэ аднаго зорнага члена журы не раскрылі пакуль. Вельмі чакаем актыўнасці ад усіх аматараў паэзіі і слова!

Ірына ПРЫМАК

Такая падзея ў Ніжнім Ноўгарадзе адбудзецца ўпершыню, але, нягледзячы на дэбют, усё будзе арганізавана на высокім узроўні. Конкурс ужо мае высокі статус, яго сапраўды чакаюць. І гэта

Пераклады твораў беларускіх паэтаў выйшлі ў Маскве

Любоў Мікалаеўну Турбіну, беларускую і расійскую літаратуразнаўцу, паэтэсу, добра ведаюць у Маскве і Мінску. Яна доўгі час працавала ў Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі. Абараніла кандыдацкую дысертацию па бялорусці. У 1980 годзе завочна скончыла Літаратурны інстытут імя А. М. Горкага. У 1984—2000 гады — старшы навуковы супрацоўнік аддзела ўзаемасувязей Інстытута літаратуры імя Янкі Купалы. У той час у Інстытуце працавалі доктар філалагічных навук Адам Мальдзіс, літаратуразнаўца, перакладчык, паэт Уладзімір Мархель, акадэмік Віктар Каваленка... Выдатная літаратуразнаўчая школа! Любоў Турбіна выкладала таксама курс «Паэтыка для кампазітараў» у Беларускай акадэміі музыкі. З 2001 года ў Маскве. З 2004-га працуе ў аддзеле літаратуры імя А. М. Горкага Расійскай

акадэміі навук, дзе займаецца беларускай літаратурай. Любоў Турбіна — аўтар вершаваных зборнікаў «Улица детства», «Город любви», «Наша надежда жива, если плачем», «Сны-города», «Четыре портрета», «Эклоги. Стихи и переводы», «Ускользающее чудо», «Обратное зрение» (на рускай і балгарскай мовах).

Толькі што ў маскоўскім выдавецтве «Восточный экспресс» новым выданнем пабачыў свет зборнік вершаў і перакладаў Любоў Турбіной «Петровский парк». Асобны раздзел кнігі — «Па вуліцы Янкі Купалы», у які ўвайшлі пераклады вершаў чатырнаццаці паэтаў Беларусі: ад Максіма Багдановіча да Алясея Бадака...

Уражвае зварот перакладчыцы да творчасці Міхася Стральцова, якога паэтэса добра ведала, часта цяпер звяртаецца да яго спадчыны як літаратуразнаўца.

Вот это музыка сама
Звучит себе — ей горя мало,
Что утаила отзвук тьма
И где-то музыки не стало.
Она не терпит рубежей
И на волнах своих качает.

А где-то там, вдали, уже
Совсем другое означает.
И в этом образе ином,
И не по собственной охоте
Грохочет в небе, будто гром,
Трепет в гуле самолета.
И вдруг в провалах звуковых,
У самой пропасти отчаянья —
Звон струн забытых,
золотых —
Судьбы свершившейся
звучанье...

Паўтарае Любоў Турбіна следам за Міхасём Стральцовым, чые беларускія паэтычныя кнігі «Ядлоўцаў куст», «Цень ад вясла», «Мой свеце ясны» і сёння трываюць чытацкую свядомасць, прымушаюць вестці ўласны пошук філасофскіх ісцін у вершах вялікага беларускага паэта XX стагоддзя. У «Петровском парке» — пераклады дзесяці вершаў Міхася Стральцова. Можа быць, Любоў Турбіна прадоўжыць

пераўвасабленне яго паэтычных твораў на рускую мову і з часам выдасць асобны зборнік М. Стральцова на рускай мове?! Як, дарэчы, і зборнік Анатоля Сыса. У «Петровском парке» — дзевяць перакладаў з яго паэзіі. Такія творчыя практыкі чытачу Расіі дазваляць адкрыць нешта новае, дагэтуль невядомае і часам зусім нечаканае...

Вось толькі хто возьмецца за выдавецкае ўвасабленне такога характару кніжных ідэй? Хіба што ў Беларусі, якая павінна быць зацікаўлена ў шырокай прапагандзе ўласных культурных, літаратурных, мастацкіх з'яў ва ўсім свеце. А такія руліўцы, як Любоў Мікалаеўна Турбіна, шчыра ўлюбёная ў беларускае прыгожае пісьменства, — унікальныя і надзвычай энергічныя прапагандысты беларускай паэзіі, беларускай прозы.

Кастусь ХАДЫКА

Здабыткі рэгіёнаў — росквіт краіны

Ахілесова пята сучасніка — легкавернасць. Сёння ў сусветным паўцін-ні генеруюцца тоны дэзынфармацыі. Ключоць на яе, як правіла, тыя, хто яшчэ не пасталеў, хто паддаўся спакусе кідкага «смажанага» факта, хто, урэшце, забыўся пра заветы продкаў, традыцыі нашага народа, якія ствараюць абарону ад пастак. Інфармацыйны шум перашкаджае задумацца пра гэта. Але надзвычай важна ўспомніць, хто мы ёсць і чаго вартыя. Гэта дапамагае зрабіць навукова-практычны канферэнцыя «Івацэвіцкія чытанні» ў рамках XXXI Дня беларускага пісьменства.

Нацыянальная культура — падмурак, на якім узрастае асоба, а з ёю — нацыя: традыцыі і пераемнасць культуры фарміраваліся стагоддзямі.

— Свята пісьменства нагадвае пра нашы духоўныя традыцыі, пра прыгажосць і моц беларускага слова, пра тых, хто ў розныя перыяды спрыяў развіццю нацыянальнай культуры, — адначасна дырэктар Інстытута мовазнаўства імя Якуба Коласа Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, кандыдат філалагічных навук, дацэнт Ігар Капылюў. — Яно з'яўляецца сімвалам народнага адзінства, умацавання духоўных каштоўнасцей, гістарычнай памяці, звяртае да вытокаў. Пісьменства — тое, што лучыць мінулае, сучаснасць і будучыню.

Вядучыя вучоныя-гуманітары нашай краіны, у першую чаргу Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, прадстаўнікі вышэйшых навучальных устаноў, мясцовай творчай інтэлігенцыі сабраліся, каб асэнсаваць багатую гістарычную спадчыну народа, невычэрпную крыніцу натхнення і здабыткаў. Аўтарытэтная гуаць дасягненні прадстаўнікоў беларускай гуманітарнай навукі, якая адыгрывае найважнейшую ролю ў кансалідацыі грамадства. Сёлетня краіна адзначае 30-годдзе інстытута прэзідэнцтва — знакавы этап на шляху суверэннай дзяржавы.

Трыццацігоддзе інстытута прэзідэнцтва ставіць перад намі задачы вырашэння фундаментальных праблем — перш-наперш паходжання беларускага народа, этнагенезу і этнічнай гісторыі беларусаў, — адначасна дырэктар Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі, акадэмік, доктар архітэктуры, доктар гістарычных навук, прафесар Аляксандр Лакотка. — Гэта знайшлі адлюстраванне ў 13-томным выданні «Беларусы». Менавіта ў гэтай рабоце выкладзена новая канцэпцыя паходжання беларускага народа — як народа са сваімі каранямі, гісторыяй, этапамі гістарычнага развіцця.

Істотны штуршок да гэтага — стварэнне фундаментальнай шматтомнай працы па гісторыі гарадоў і вёсак Беларусі, заўважыў Аляксандр Лакотка: «Упершыню ў навуковых даследаваннях такога роду больш чым за 30 гадоў адкрыты экспедыцыйныя звесткі па больш чым 24 тысяччах населеных пунктаў Беларусі: хутары, вёскі, сёлы, мястэчкі, гарады з першага ўпамінання ў архіўных летапісаных інвентарных крыніцах, іх тэрытарыяльнае, гаспадарчае, сацыяльнае развіццё».

Тэма паходжання назваў паселішчаў знайшла адлюстраванне ў даследаванні начальніка ўпраўлення па працы, занятасці і сацыяльнай абароне Івацэвіцкага раённага выканаўчага камітэта, географа, краязнаўца Аляксандра Велікаселеца: — Івацэвіцкі раён займае тры тысячы квадратных кіламетраў, трэці ў Брэсцкай вобласці па велічыні пасля Століна і Пінска, — расказвае Аляксандр Фёдаравіч. — З'явіўся ў 1947 годзе, але спачатку гэта быў Быценскі раён Баранавіцкай вобласці, Косаўскі раён Брэсцкай вобласці, Целяханскі раён Пінскай вобласці. Належаў то Мінскай губерні, то Прудзенскай. Увесь час дзяліўся. Прычыны гэтага, думаю, прыродныя:

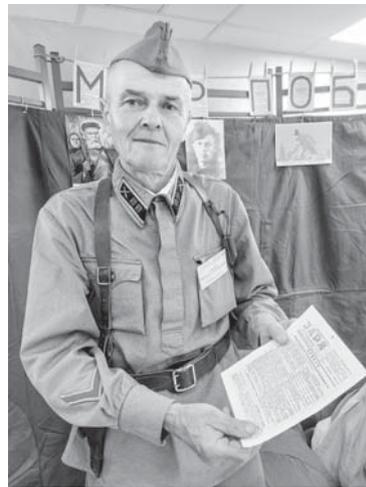
адна частка ўзвышаная, другая, Палессе, паніжаная. На Палессі вёскі вялікія, далека адна ад адной. У заходняй частцы, узвышанай, вёсак шмат, але меншыя, блізка адна ад адной. Усяго на тэрыторыі раёна 112 населеных пунктаў.

Першае ўпамінанне аб Івацэвічах адносіцца да 26 мая 1519 года. Раён старажытны, тут ёсць першабытныя стаянкі Добрынева, Бабровічы (10—12 тыс. гадоў назад). Шмат, на жаль, зніклых паселішчаў: Вяда, Тупічыцы, Красніца, Тулашына, Зацішша, Чыжыкі, Міхалін, Мацяёўка, Грудопаль, Ланцаў Лог і іншыя, прыводзіць звесткі Аляксандр Велікасеlec. Вёскі зніклі ў час вайны, пасля карных аперацый і не ўзнавіліся. Затое ўзніклі новыя: Зялёны Бор, Сасновы Бор, Майск (былая Саневічы). Адкуль паходзіць гістарычная аснова назвы? Напрыклад, вёска Ятвезь (першае ўпамінанне ў 1559 годзе), лічыць Аляксандр Фёдаравіч, ад назвы заходнебалцкага народа ятвяг, вёска Жэмай-дзякі (1490 г.) — ад балцкага племені жамойтаў, вёска Аброва (1516 г.) — ад цюркскага племені качэўнікаў абраў-авараў, вёска Альба (1632 г.) — ад назвы белай рызы манахаў-уніятаў.

Цікава прасачыць узнікненне назваў гідронімаў, у аснове якіх — старажытныя назвы рэк, азёр. Да іх А. Велікасеlec адносіць вёскі: Грыўда, Була, Бусяж, Рэчкі, Азярыц, Альшаніца, Аўсто, Дубітава, Хадакі, адзначаючы, што рэчка цяпер у Беларусі больш за 10 тысяч: «А 500 гадоў таму было ўдвая больш. Вельмі шмат іх згадваецца ў рэвізіі “Пушчы і пераходы звярняны”, зробленай у сярэдзіне XVI стагоддзя. Большасць назваў балцкага паходжання». Усе межы праходзілі па рэчках. Грыўда атрымала такую назву, бо злілася: то пад Івацэвічамі, то за Любшчыцамі, то зноў сюды вяртаецца, 80 з гакам кіламетраў яе даўжыня. Пачынаецца недалёка ад Івацэвіч і вяртаецца пад Быценне да Шчары. Дарэчы, рэчка каля Дома культуры называецца Сырамянка.

Яшчэ частка назваў вёсак звязана з карыснымі выкапнямі. Пачала развівацца прамысловасць, і каля заводаў з'явіліся пасяленні. Адпаведныя назвы: Руда, Рудня (Целяханская), Рудня (Быценская), Плінная, Пліншча, Амяльная. Руда і Рудня — месцы, дзе былі залежыя балотнай руды (ліманіт), недалёка ад Пліннай і Амяльнай — гліны і мелу. Атрымлівалі назвы паселішчы і па рэзе рамёстаў: Кушняры (апрацоўка футра, аўчын), Скураты, Гладышы, Даргужы (агароднікі, з літоўскай мовы), Тутка, Гута-Міхалін (выплёўка шкла), Халап'я (абслугоўвалі сядзібу ў Івацэвічах). Па назвах раслін, жывёл: вёскі Елкі, Ялынька, Лазуціцы, Турная, Бабровічы, Соміна, Манцюты, Сакоўцы. Па прозвішчах, мянушках: Ягелычы, Хадоркі, Куляшы, Юкавічы, Югалін, Міхнавічы, Аляксейкі, Няхачава, Івацэвічы...

Гэты народны скарб да магчымасці зразумець сучаснасць. «Не было б маіх напрацовак, калі б не даследаванні краязнаўцы Алеся Зайкі, сабраныя ў кнізе “Населеныя пункты Івацэвіччыны”, — прызнаўся Аляксандр Велікасеlec. — Шмат мы з ім супрацоўнічалі. Алеся Зайкі няма ўжо шэсць гадоў, але помнік ён стварыў сабе сваімі кнігамі».

Музейны наглядчык Івацэвіцкага гісторыка-краязнаўчага музея Мікалай Зыбайла дэманструе газету «Заря» 1943 г.

— Кніга і навуковыя даследаванні — асноўныя крыніцы для захавання гістарычнай спадчыны, — перакананы начальнік ўпраўлення выдавецкай і паліграфічнай дзейнасці Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь Уладзімір Андрэевіч. — Менавіта на Берасцейскай зямлі ўзнікла першая друкарня, дзе свет пабачыла Брэсцкая Біблія. Выдаўцы і цяпер раўняюцца на русліцаў, якія ўжо ў той час рабілі такую вялікую справу. Дзякуючы Скарыну Біблія стала даступная масаваму люду. Івацэвічы робяць важкі культурны ўнёсак у скарбонку беларускай культуры і ткацтва, і вышыванка, і назвы вёсак... Чаго толькі вартая Святая Воля!

Яна, па звестках з кнігі Алеся Зайкі, узнікла пасля правядзення зямельнай рэформы 1557 года, вядомай як «Устава на валокі». Нераздадзеныя валокі заставаліся вольнымі, адсюль і назва. А Святая, бо, верагодна, вольныя валокі памешчык падаваў царкве. Займалыя паглыбляцца ў гісторыю!

— Мы адбыліся як славянская нацыя са сваімі мовай і культурай, здабыткамі, — заўважае дырэктар Інстытута літаратуразнаўства імя Янкі Купалы Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі, доктар філалагічных навук, прафесар Іван Саверчанка. — Задача пісьменнікаў, твораў — паказаць, які шлях прайшоў наш народ, дзякуючы якім асобам, падзеям наша нацыя стала кансалідаванай, адзінай, накіраванай у будучыню.

Пісьменнік сёння — светац, які мацаваўся на працягу доўгіх гадоў.

— Я нарадзіўся ў вёсцы, там жа вырас, наўкола асабліва ніхто не чытаў, а для мяне чытанне было галоўным заняткам, ды на шкоду ўсім астатнім справам: пашлоць пасці кароў — я з кніжкай, захаплюся — не ўбачу, куды каровы пайшлі, — успамінае літаратуразнаўца, крытык, доктар філалагічных навук, прафесар Іван Чарота. — Аднавяскоўцу-старшакласніку, які хадзіў у школу за восем кіламетраў, даручылі з бібліятэкі прыносіць мех кнігі. Іх ніхто не чытаў, акрамя мяне, васьмігадовага. Там маглі быць класікі марксізму-ленінізму, класікі французскай літаратуры, кітайскія казкі. Я ў школу пайшоў за тры гады да палёту Юрыя Гагарына ў космас. Мае равеснікі ўсе казалі, што будуць касманautaмі, лётчыкамі, а я хацеў стаць літаратурным крытыкам.

— Літаратура як мастацтва — гэта падручнік жыцця, і ў стварэнні гэтага падручніка ўдзельнічаюць у першую чаргу пісьменнікі, — упэўнены

старшыня Мінскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі Леанід Крыванос. — Але творы не стануць сапраўдным падручнікам жыцця, калі не маюць навуковага падмурку.

З такім падыходам руяцца і муртэі. Гісторыя Івацэвіцкага гісторыка-краязнаўчага музея пачынаецца ў 1965 годзе, калі па асабістым указе Пятра Машэрава для маці нацыянальнага героя Мікалая Гойшыка Вольгі Андрэевы пабудавалі домік. Тут яна абсталювала невялікі мемарыяльны пакой у памяць свайго сына. 16 сакавіка 1993 года па рашэнні Івацэвіцкага райвыканкама на базе народнага музея п'янера-героя Мікалая Гойшыка быў адкрыты раённы гісторыка-краязнаўчы музей. На сёння тут 6509 адзінак захоўвання.

Тонар музея — мемарыяльны комплекс партызанскай славы «Хаваншчына», які знаходзіцца за 26 кіламетраў ад горада ў карачанскіх лясах. У 1943—1944 гадах тут знаходзіўся штаб Брэсцкага абласнога партызанскага злучэння, падпольны рэдакцыя газеты «Заря», абкам ЛКСМБ, санчасца, «лясная школа». З 1945 года кожную апошнюю нядзелю мая — урачыстыя сустрэчы ветэранаў. У 1971 годзе рашэнне аб стварэнні мемарыяльнага комплексу ініцыяваў былы начальнік штаба брэсцкага партызанскага злучэння Павел Працягін. «Хаваншчынская маёўка пераасла ў фестываль ваенна-гістарычнай рэканструкцыі: кожны год збіраецца каля 2—3 тысяч наведвальнікаў, — адзначае загадчык мемарыяльнага комплексу партызанскай славы «Хаваншчына» Сяргей Мачалаў. — Цяпер на тэрыторыі комплексу знаходзяцца дзве зямлянкі, чатыры пабудовы. Працуе пастаянная экспазіцыя, усе аб'екты музефікаваны». Лёсавызначальная старонка ў гісторыі Хаваншчыны — дзейнасць рэдакцыі газеты «Заря».

— Калі немцы даведаліся, што тут выдаецца газета, для іх гэта было жахам, — расказвае музейны наглядчык Івацэвіцкага гісторыка-краязнаўчага музея Мікалай Зыбайла. — Яны думалі, што газета друкуецца ў Маскве, а на балоты партызанам сцідзаяцца самалётам. Але калі знайшлі газету за нумарам 25, а потым — за нумарам 26, зразумелі, што друкарня дзесяці побач. На Хаваншчыну гітлераўцы дабрацца ніяк не маглі: глыбокія балоты. Кладку ведалі толькі партызаны. Яна была затоплена на 15 сантыметраў, і з самалёта не відаць. Вясной 1943 года за 50 кіламетраў ад горада Любана на сакрэтных ваенных аэрадром высадзіўся атрад у складзе будучага рэдактара гэтай газеты Васіля Каліберова. З ім былі і начальнік цэха Віцебскага паліграфічнага камбіната. Уяўляецца, дзе Любань? Яны 600 кіламетраў дабіраліся сюды па лясах. На плячах неслі 30 кілаграмаў тыпаграфскага абсталявання, фарбы, зброю і харчаванне. На першай стронцы «Зари» напісана: «Прачытаў — перадаў іншаму». Газету зачыталі да дзір, натхняючыся весткамі пра перамогі. «Заря» была своеасаблівым баявым клічам.

Так працавала інфармацыя, якая служыла не менш значнай зброяй, чым вінтоўка. Сёння інфармацыя таксама з'яўляецца матыватарам, але часта разбуральным. Таму вялікае значэнне мае духоўная культура, якая грунтуецца на гістарычнай памяці, павазе да векавых традыцый. Гэта свёрдзліў ўдзельнікі канферэнцыі. Часткі працуюць на цэлае, як асобныя органы — на ўвесь арганізм дзеля яго здароўя. Як моцныя карані дрэва даюць сілкаванне галінкам, так здабыткі рэгіёнаў працуюць на росквіт краіны.

Наталля СВЯТЛОВА,
фота аўтара

Маладосць і раскоша

На адкрыцці 10-га «Асенняга салона» традыцыйна прысутнічала вялікая колькасць глядачоў, якія засумавалі без маштабных выставачых праектаў. Летам, вядома, таксама праходзілі вартыя ўвагі выстаўкі, аднак пастаяннаму наведальніку Палаца мастацтва не халапа сучаснай, далёкай ад традыцыйнасці, нефармальнай экспазіцыі, якую ім прапаноўваюць, галоўным чынам, «Асенні салон» і «Арт-Мінск». Бо асноўная мэта беларускай моладзі — знаёмства з сучасным мастацтвам, з аднаго боку, такім загадкавым, супярэчлівым, сумніўным са шмат якіх пунктаў гледжання, з другога — яркім, запамінальным і зразумелым. Так, ёсць пра што спрачацца, ёсць за каго і супраць каго выступаць, ёсць чым ганарыцца і што ганіць. Якая яшчэ беларуская пляцоўка прапаноўвае такую раскошу для моладзі?

У будні людская плынь не прыпыняецца — гэта відаць, напрыклад, па сацыяльных сетках Палаца мастацтва, яго *Instagram*, у якім робяцца рэпосты *stories* наведвальнікаў экспазіцыі. Часцей гэта здымкі найбольш упадабных работ, калажы са сціплым і лаканічнымі падпісамі, некаторыя глядачы абмяжоўваюцца эмазі. Так арганізуюцца і своеасаблівае рэклама,

Паліна Кузьміна «Заяц», 2023 г.

Што тычыцца большасці пастаянных удзельнікаў выстаўкі-продажу «Асенні салон», то можна канстатаваць: творцы засяродзіліся на тым, што ў іх добра атрымліваецца, да таго ж высока ацэньваецца глядачом. Тут можна падысці да тэмы творчага пошуку, што, дарэчы, далёка не заўсёды прыносіць задавальненне самому аўтару і прыводзіць да поспеху, да якога так ці інакш многія прывыкаюць і не адважваюцца на эксперыменты. Зразумела, вельмі складана пераходзіць задзержную мяжу, асабліва калі іншая плоскасць не схіляе да разваг. Мастак праз свой твор заўляе аб

тым, што для яго важна. Калі няма чаго сказаць, гаварыць не варта, няхай гэтая цішыня і працягнецца цэлыя гады... Аднак, улічваючы тое, што сучаснае мастацтва дало вялізную разнастайнасць стылістычных метадаў і тэхнічных прыёмаў, тым больш здзіўляе нежаданне некаторых творцаў шукаць іншыя спосабы выявіць свой талент, хоць крыху змяніць курс інтэлектуальнай і эмацыянальнай працы. За некаторымі выключэннямі, аўтары «Асенняга салона» працуюць з ранейшымі тэмамі, верныя ўсё тым жа стылям, развіваюць пярэднія ідэі. Так, Аляся Скарабагатая працягвае ствараць у жанры рэалістычнага нацюрморту, Фёдар Бажын займаецца канцэптуальнай серыяй «Палосы жыцця», *Kate Shi* зноў прапаноўвае работы, таксама канцэптуальныя, у якіх разважае аб праблемах экалогіі, аб тэме ўзаемадзеяння чалавека і прыроды (у рамках «Асенняга слона» творчасць мастачкі прадстаўлена нават асобным праектам «Сфера»).

Тым часам меней вядомыя аўтары, а таксама пачаткоўцы здольны здзіўляць: прывабліваюць не столькі стылі, сюжэты, матэрыялы, якія яны выбіраюць, колькі спосаб мыслення, заснаваны на адмаўленні аўтарытэтаў і пошуку творчага «Я». Удзельнікі выстаўкі быццам цалкам адхіляюць традыцыйнае мастацтва і яго законы і адносяць перавагу, напрыклад, прынцыпам канцэптуалізму і поп-арту. Аднак пэўнай паслядоўнасці тут шукаць не даводзіцца — кожны «сам сабе рэжысёр» і вольны прапаноўваць свой погляд на вядомае і зразумелае і самыя розныя яго інтэрпрэтацыі. Між тым смелыя эксперыменты і рэзкія выказванні знайсці складана — многае з прадстаўленага даволі няўпэўнае і па-дзіцячы наіўнае — куды без гэтага! У такім рэчышчы ўспамінаюцца найперш творы Паліны Кузьміной, Аляксандра Арцымана, Вікторыі Богуш...

Глядачу не кожная работа на выстаўцы можа здацца творам мастацтва. Да таго ж паніжце сучаснага актуальнага мастацтва дагэтуль размыта. І ўсё ж наведвальніку падобных праектаў неабходна ўлічваць, што для разумення некаторых ідэй, сюжэтаў ці кампазіцыйных рашэнняў патрэбны дадатковыя намаганні. Гаворка пра веданне арыгінальных твораў, да якіх адсылаюць маладыя аўтары, ці нават тэкстаў, якія кладуцца ў іх аснову. Так, патрэбен час, які людзі аддаюць неахвотна. Безумоўна, можа адштурхнуць і няўцяжэная для многіх знешняя абалонка твора. Але куды без самай бязвіннай правакацыі?

Як абысціся без знарочыстага эпатажу? І ці магчыма пазбегнуць жартаў, задобрывання публікі, якое ўсё роўна адштурхне ад сябе звычайна частку глядачоў? Між тым гэты надзейны шлях заваяваць увагу публікі на выстаўцы. Вось на сёлетнім «Салоне» многія не змаглі абмінуць станковыя скульптуры Аляксея Прановіча. Перад глядачом паўстаюць антрапаморфныя капаібары, відэа з якімі доўгі час былі надзвычай папулярныя ў *TikTok*.

Аднак справа не толькі ў саміх жыўлах, але і ў заду-ме аўтара, згодна з якой у вобразах капаібар паказаны гераніі культывага амерыканскага камедыйна-драматычнага серыяла «Секс у вялікім горадзе». Што гэта ўсё азначае разам — можа, ведаюць фанаты шматсерыйнага фільма?

Асобная тэма для гутаркі — кошт работ. Выстаўка-продаж якраз мае на ўвазе не толькі дэманстрацыю глядачу спроб і напрацовак маладых аўтараў, але і дапамогу ім. Каб аўтар стаў на ногі, яго работы хтосьці павінен купіць. Гэтая акалічнасць і сам кошт твораў штогод

Аляся Скарабагатая «Мімікрыя на жоўтым», 2024 г.

Ганна Лаўрова «Прыняцце», 2023 г.

і кароткі водгук на ўбачанае. Натуральна, гаворка не пра дэталены аналіз, хоць, бясспрэчна, многія імкнуцца да разумення і спазнання мастацтва, а пра пачуццёвае ўспрыманне. Некаторыя мастацтвазнаўцы і крытыкі схільныя лічыць, што, каб дакрануцца да мастацтва, не трэба быць знаўцам. Галоўнае для глядача — адчуваць гармонію і прыгажосць. А праз гэта быццам з'яўляецца і разуменне ідэй, закладзеных у творах. Магчыма, не адразу — з часам. А пакуль можна і сэлфі рабіць, і відэа ў *TikTok* запісваць.

Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.

спараджаюць вялікую дыскусію. Ці знойдуцца ахвотнікі купіць інсталцыю Уладзіслава Хацкевіча «Рыбін тлушч» (2024) за больш чым дзве з паловай тысячы рублёў? Ці варты аддаваць за даволі неадназначную скульптуру з пластыку і хрому «Худзевыя людзі» (2024) Ірыны Рамбальскай сем тысяч беларускіх рублёў? Работы Алясея Багданава «Бязвыпадныя сітуацыі» і «Бязвыпадныя сітуацыі не бывае» (абедзве створаны ў 2024 годзе) каштуюць па 10 500 кожная — хто гатовы набыць? Сапраўды, творы каштуюць столькі, колькі за іх гатовы плаціць. Ды сёння гэта прадметы раскошы, хоць аўтары-пачаткоўцы (і не толькі) часам не маюць сродкаў на палатно і пэндзлі, а размова ў сучасным мастацтве часта ідзе аб сацыяльных праблемах, бачанні сучаснасці і будучыні. Іранічна, ці не так?

Р. С. «Асенні салон» працуе без выхадных. Пазнаёміцца з маштабным праектам можна да 13 кастрычніка. Між тым наведвальнікі могуць ацаніць экспазіцыю не толькі ў Палацы мастацтва, але і на анлайн-платформе *@artcenter.by*, дзе дадатковая інфармацыя аб кожнай рабоце даступная дзякуючы QR-кодам на этыкетках.

Аляся Багданава «Бязвыпадныя сітуацыі не бывае», 2024 г.

Югенія ШЫЦЬКА,
фота Кастуся ДРОБАВА

Памяць праз усё жыццё

У Нацыянальным цэнтры сучасных мастацтваў працуе выстаўка «Жывыя, пакуль памятаем», створаная па выніках пленэру, прымеркаваная да 80-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Арганізатарамі праекта выступілі Міністэрства культуры і НЦСМ. У выстаўцы прынялі ўдзел члены Беларускага саюза мастакоў, студэнты Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў.

Захаваўшы памяці пра падзеі Вялікай Айчыннай вайны — важная частка работы кожнай гістарычнай і культурна-асветніцкай установы. Аднак адным падзеям і людзям удзяляецца больш увагі, а хтосьці застаецца толькі на старонках крывавай гісторыі. Канешне, нельга забываць пра смелых і мужных салдат — танкістаў, лётчыкаў, зенітчыкаў, разведчыкаў, артылерыстаў, якія загінулі за свабоду і светлую будучыню сваёй Радзімы. Але не ўсе змаглі стаць героямі. Вялікая колькасць жанчын, дзяцей і старых трапілі ў палон, сталі ахвярамі фашысцкай нянавісці, былі жорстка і бязлітасна забітыя не на поле бою, а ў сваіх хатах.

На выстаўцы «Жывыя, пакуль памятаем» 12 мастакоў з дапамогай розных стыляў і тэхнік увасобілі пакуты і боль звычайных жыхароў нашай зямлі. Гэта напамін аб тым, што жыццё загінулых працягваецца ў памяці жывых.

Праект ужо быў прадстаўлены ў Віцебскім цэнтры сучаснага мастацтва ў межах XXXIII Міжнароднага фестывалю мастацтваў «Славянскі базар у Віцебску».

адлюстравяць унутраны свет дзяцей, якія пабачылі жах вайны, пазбаўленых дзяцінства і вымушаных змагацца за сваё жыццё. Тры творы — адна тэма — тры розныя вобразы. На карціне «Так скончылася дзяцінства» першы план займае

Ганна Садоўская «Пад соснамі», 2024 г.

любімай гульні дзяцей і падлеткаў — рознакаляровыя класікі. Здаецца, нічога не гаворыць пра боль і пакуты. Аднак худыя і босяыя дзіцячыя ногі ў кайданах стаяць на старце, а на фінішы дзіця чакаюць баявыя патроны. «1, 2, 3 ... 10» — вось і скончылася светлая бестурботная пара. Кароткая гульня заканчваецца не радаснай перамогай, а жорсткімі пакутамі і смерцю.

Работа Марты Шчэрбіч «Вязень» нагадвае знакіты фільм «Хлопчык у паласатай піжаме», зняты па матывах аднайменнай кнігі Джона Бойна. Над цёмна-шэрай сцяной узвышаецца такое ж блакітна-шэрае неба. Калючы дрот быццам злучае гэтыя два процілеглыя светлы. У сцяне бачым маленькага замураванага хлопчыка. Яго вочы заплюшчаны, а рукі цягнуцца да людзей. Ён не просіць дапамогі, аднак вера ў чалавечтва мацнейшая за бетонныя сцены. Роспач і боль, безнадзейнасць ахутваюць маленькую ахвяру жорсткіх катаванняў і напаяняюць музейную залу.

«Вязніца» Анастасіі Чадзій расказвае гісторыю дзяўчынкі, чью родную вёску спалілі дашчэнту. Дрэвы яшчэ дагараюць за спінай маленькай сіраты. Яе будучыня прадвызначана. Рукі ахвяры абкружаны чырвоным калючым дротам. Чорны фон сімвалізуе безнадзейную будучыню, якая будзе падсветлена вогненнымі водбліскамі згарэлай вёскі.

Вялікая частка экспазіцыі прысвечана мемарыяльным комплексам Хатынь,

Дальва і іншым. Для стварэння гэтых работ удзельнікі пленэру наведвалі спаленыя вёскі і месцы былых канцэнтрацыйных лагераў («Малы Трасцянец», «Азарычы», «Ала», «Чырвоны бераг» і інш.). Работа Ганны Садоўскай «У цішыні» сустракае наведвальнікаў знаёмымі вобразамі. Цёмна-сіняе неба з кучаравымі шэрымі аблокамі ўзвышаецца над адзіночым званам Хатыні. Побач — вялікі крыж у колер неба быццам сімвалізуе чысціню тых, хто быў спалены ў роднай вёсцы. Яны ўсе адышлі да Бога, але іх жалобны плач яшчэ можна пачуць у спевах адзіночых звану.

Крыж і звязаны з ім вобраз смерці прысутнічае яшчэ на адной рабоце мастака. «Пад соснамі» таксама адлюстроўвае цішыню, але тут няма спакою. Вечны смутак і боль быццам лунаюць над старымі могілкамі ў выглядзе калючых сасновых галінак. Апошнія сонечныя промні падаюць на зарослыя хмызняком крыжы і высокія магутныя дрэвы, быццам кажучы, што жыццё працягваецца.

Трагічную гісторыю Лупалаўскага лагера смерці расказала Марыя Кручкова. Пад яркім блакітным небам — цяжкая бетонная канструкцыя. Паралельныя гарызантальныя лініі — як рысы часу, які пакінуў свой след на шэрых сценах лагера. Прайшло шмат гадоў, аднак рэха фашысцкіх злачынстваў яшчэ не сціхла на гэтай зямлі.

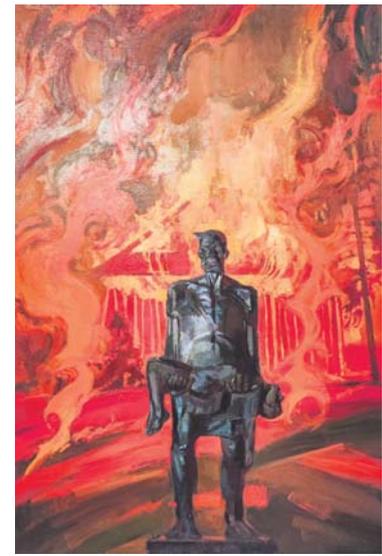
Твор Кацярыны Друян «Мемарыяльны комплекс «Азарычы»» перагукваецца з работай Ганны Садоўскай «Пад соснамі». Тыя ж дрэвы, крыж і сонейка. Аднак змяняюцца месца і кампазіцыя твора. Кацярына Друян размясціла помнік і сцэжку да яго такім чынам,

Кацярына Друян «Нязломныя», 2024 г.

што хочацца трапіць унутр карціны, каб паслухаць ціхі хруст іголак пад нагамі і аддаць даніну памяці загінулых дзясяткі гадоў назад пад гэтым самым небам.

Сястра Хатыні — невялікая вёска Дальва — адлюстравана ў творчасці дзвюх мастакаў: Ганны Раманенка і Карыны Ляонавай. Адна і тая ж гісторыя з розных бакоў. Работа Карыны Ляонавай напоўнена болем і смуткам. Праз чорны дым і чырвоныя залпы гармат праглядаецца суровая постаць маці. Ганна Раманенка выкарыстоўвае светлыя і «аптымістычныя» адценні. Яе Дальва

Вікторыя Дубавец «Хатынь», 2024 г.

атачаюць высокія залатыя бярозкі, якія нагадваюць глядачам, што гэтае мірнае неба дасталася цаной вялікіх пакут.

Дыптых Аляксандры Чудаковай «Забіццю не падлягае» адрозніваецца ад астатніх твораў гіпербалізацыяй, натуралізмам і яркім гратэскам. Папярэднія аўтары працавалі ў жанры рэалізму. Экспрэсіянізм Аляксандры Чудаковай адлюстроўвае брыдкаую сутнасць вайны. Хударлявыя сілуэты палонных хапаюцца за плыт, часткай якога з'яўляюцца. Ахвяры жорсткай вайны ўжо не могуць

Марта Шчэрбіч «Вязень», 2024 г.

Многія мастакі звярнуліся да асэнсавання вобраза дзіцяці-вязня канцэнтрацыйнага лагера. Марыя Кручкова, Марта Шчэрбіч, Анастасія Чадзій паспрабавалі

папрасіць аб дапамозе, але наш святы абавязак — не забываць трагічны лёс народа і захоўваць мір для будучых пакаленняў.

Праект «Жывыя, пакуль памятаем» робіць акцэнт не на гераічных подзвігах салдат, якія загінулі за Радзіму. Тут размова пра ахвяр чалавеканавіснасці рэжыму, пакуты маленькіх дзяцей і загубленыя лёсы цэлых народаў.

Выстаўка працуе да 29 верасня. Падчас работы экспазіцыі арганізаваны куратарскія экскурсіі. Не абмініце!

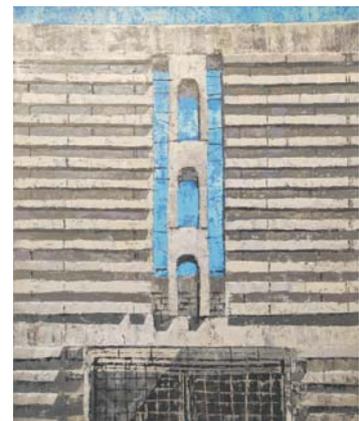
Лізавета КРУПНЯНЬКОВА

Кацярына Друян «Мемарыяльны комплекс «Азарычы»», 2024 г.

Аляксандра Чудакова «Забіццю не падлягае» (двухтых), 2024 г.

Марыя Кручкова «Лупалаўскі лагер», 2024 г.

Галасы непаўторнага гучання

Споўнілася 55 гадоў найпапулярнейшаму беларускаму ансамблю «Песняры». 1 верасня 1969 года гурт «Лявоны» пасля мастацкага савета Белдзяржфілармоніі атрымаў статус вакальна-інструментальнага ансамбля. З такой назвай гурт праіснаваў да 1970 года, калі змяніў яе на «Песняры» на IV Усеаюзным конкурсе артыстаў эстрады. Шматгранны талент Уладзіміра Мулявіна — кіраўніка ансамбля, спевака, аранжыроўшчыка, кампазітара, высокі ўзровень выканальніцкага майстэрства спрыялі стварэнню песень, якія з'яўляюцца істотным укладам не толькі ў беларускую эстрадную музыку, але і ў скарбніцу сусветнай музычнай культуры. **Непаўторнае гучанне ансамбля, мастацкі почырк і стыль захоўваюць спадкаемцы — маладыя артысты.**

Фота Святлана

Пра поспехі тых, хто прадстаўляе сёння гэты светна вядомы беларускі музычны брэнд, мы пагутарылі з мастацкім кіраўніком заслужанага калектыву Беларускага дзяржаўнага ансамбля «Песняры» — Раманам Козыравым. Наша сустрэча адбылася ў знакамітай песняроўскай студыі, на сценах якой захоўваюцца старыя пласцінкі і дыскі, знагароды.

— **Раскажыце, калі ласка, як быў адноўлены склад гурта і хто ў яго ўвайшоў?**

— У 2003 годзе Міністэрства культуры вырашыла, што важна захаваць традыцыю, закладзеную Уладзімірам Мулявіным, і быў аб'яўлены агульнабеларускі конкурс сярод музыкантаў і таленавітай моладзі. У студыі Уладзіміра Мулявіна было арганізавана двухдзённае праслухоўванне. У якасці журы выступілі вядомыя эксперты і калегі незабыўнага песняра.

Мы ўсе, маладыя артысты, прайшлі сур'ёзны адбор. І потым доўгі час вывучалі песенную творчасць калектыву, даследавалі аўдыя- і нотныя запісы, якія засталіся ў студыі, у тым ліку і партытуры Уладзіміра Мулявіна. Дзевяць чалавек увайшлі ў склад адноўленага калектыву. Нас натхняў у той час мастацкі кіраўнік Вячаслаў Шарапаў. Сёння ў калектыве артысты з розных гарадоў: саліст Ігар Дударчык — са Слоніма, Артур Міхайлаў — з Маладзечна, Юры Туравец — з Мазыра, Сяргей Гарбацкі — з Пінска, Сяргей Баёк — з Мінска, я — з Гомеля.

Я вучыўся спачатку ў музычным вучылішчы, а потым — у БДУКМ, у кампазіта-

ра, аранжыроўшчыка, цудоўнага педагога Аркадзя Барысавіча Эскіна, які быў клавішнікам і п'яністам ансамбля «Песняры». Гэта была лёсавызначальная сустрэча. Сяргей Баёк, бас-гітарыст, скончыў кансерваторыю па класе баяна, Юры Туравец вучыўся ў кансерваторыі па класе ударных інструментаў. Алег Жалызнякоў — самабытны артыст з Рэчыцы, харызматычны выканаўца, геолог на першай адукацыі, яго голас нагадвае голас Уладзіміра Мулявіна. Сяргей Гарбацкі, таленавіты гітарыст, кампазітар, скончыў БДУКМ, выступаў у гурце «Дразды», і мы заахоцілі яго перайсці да нас. Артур Міхайлаў скончыў Інстытут сучасных ведаў, вучыўся ў Пятра Ялфімава, прадстаўляў Беларусь на «Славянскім базары». Мы заўважылі талент і запрасілі ў калектыв. Ігар Дударчык — малады саліст, які правіў сабе на тэлевізійным фестывалі армейскай песні «Зорка».

— **Значная частка поспеху артыстаў залежыць ад знешняга выгляду. Цікава, хто стварае вашы прыгожыя касцюмы?**

— Над дызайнам касцюмаў працуе Наталія Губіна, дызайн дыскаў стварае Андрэй Бандарэнка.

— **Лета было багатым на музычныя падзеі?**

— У ліпені мы ўдзельнічалі ў «Славянскім базары» ў Віцебску, святочнай імпрэзе «Купалле з «Песнярамі»» ў Аляксандраўскім скверы ў Мінску, арганізаванай Міністэрствам культуры. Выканалі апрацоўкі беларускіх народных песень і новыя творы, успомнілі старыя шлягеры — «Белавежскую

пушчу», «Александрыну», «Вераніку» і іншыя. Нас падтрымаў ансамбль «Сябрынка» і цудоўная маладая салістка Ксенія Галецкая.

Не так даўно мы выступалі ў Волагдзе. Нам было цікава праехаць па горадзе, пабачыць палісады, аздобленыя разбой. Воладга стварае цэлы скульптурны комплекс «Песняроў», бо ў наступным годзе будзе адзначаць 880-годдзе з дня заснавання горада. Ствараюцца знакавыя помнікі, скульптуры.

Выходзіў на сцэну спявак, саксафаніст і клавішнік Уладзімір Нікалаеў. Ураджэнец Валгодскай вобласці, ён далучыўся да ансамбля «Песняры», прычыніўся да таго, каб песня «Воладга» стала такой папулярнай, прапанаваў канцэртны пазнавальнага баяннага ўступу. Песня трапіла на тэлебачанне ў 1976-м і адразу стала хітом.

Раней мы выступалі ў Нацыянальнай бібліятэцы ў Вільнюсе, спявалі і ў Рызе, Таліне, Нарве. Прыбалтыка нас сустракала вельмі ветліва. Выконваем залатыя хіты і песні з новага рэпертуару. Слухачы вельмі любяць «Паланэз Агінскага», спяваем яго на чатырох мовах.

Фота БелТА.

Мы ўдзельнічалі ў вялікім туры — «Дзве краіны — адзін народ», праехалі сто гарадоў і даехалі да Іркуцка. Плануем у гэтым годзе дабрацца да Уладзівастока і далей.

— **Дзе можна пачуць вас восенню?**

— Наперадзе — святочны юбілейны канцэрт з Прэзідэнцкім аркестрам Беларусі, які пройдзе 30 лістапада. Слухачам будзе прапанавана тэматычная праграма, прысвечаная 80-годдзю вызвалення Беларусі, у праграме ёсць

і народны блок, прысвечаны абрадавым спявам, прагучаць хіты. Плануем запусціць Анатоля Кашапару, які цяпер знаходзіцца ў ЗША. Многія прыхільнікі творчасці «Песняроў» ужо засумавалі па ім.

— **З кім з сучасных паэтаў і кампазітараў супрацоўнічаеце?**

— Працуем з Дзмітрыем Даўгалёвым і Аленай Атрашкевіч. Але мы адкрытыя для многіх аўтараў. Трэба сказаць, што і самі пшам музыку, ёсць кампазітары ў калектыве — Алег Жалызнякоў, Сяргей Гарбацкі і я.

На «Славянскім базары» прадставілі песню на вершы Рыгора Барадудзіна «Мы не сустрэнемся». Музыку напісаў Улад Мазуркевіч. Гэты нумар на адкрыцці фестывалю быў прысвечаны ўсім выдатным гістарычным асобам — выходцам з Віцебска. На экране дэманстраваліся работы Марка Шагала і выявы многіх творчых асоб, жывіце якіх было звязана з Віцебскам.

На апошнім дыску «Ты прыйдзі да мяне каханнем» — шмат аўтарскай музыкі, гэта песні на вершы класікаў, у тым ліку на творы Янкі Купалы.

Радок з яго верша стаў назвай альбома. Дыск «Шчаслівасць» выйшаў да 130-годдзя Янкі Купалы і быў складзены цалкам з вершаў «Жалейка». Ідэйны натхняльнік дыска — наш кіраўнік Валеры Шарапаў. Раней выходзілі альбомы — «Хмель малады», «Прысвячэнне майстру».

— **Жадаем вам прыемных падарожжаў і шчаслівых сустрэч са слухачамі!**

Гутарыла
Эла ДЗВІНСКАЯ

Песні, якія аб'ядноўваюць

Днямі ў Мінску, у скверы, названым у гонар легендарнага Уладзіміра Мулявіна, сабраліся тые, хто шануе памяць вялікага артыста і яго непаўторнага ансамбля «Песняры».

55 гадоў з дня нараджэння ансамбля — юбілей, які стаў нагодай для сустрэчы. Гучала музыка, дзяліліся ўспамінамі, ускладалі кветкі да помніка стваральніка «Песняроў».

Вольга Касцюковіч, загадчыца музея У. Г. Мулявіна ў «Белдзяржфілармоніі», адзначыла, што з кожным годам цікавасць да творчасці ансамбля расце:

— За гэтыя паўгода музей наведалі больш людзей, чым за ўвесь мінулы год. Думаю, гэта звязана з выходам серыяла «За паўгадзіны да вясны» і паспяховымі гастролямі «Песняроў». Да нас прыходзяць людзі, якія любяць гэтую музыку, яны прыводзяць сваіх дзяцей, каб перадаць ім любоў да творчасці «Песняроў».

Аляксандр Нікіта, генеральны дырэктар «Белдзяржфілармоніі», падкрэсліў:

— «Песняры» — гэта не проста ансамбль, гэта з'ява, якая пакінула глыбокі след у музычнай культуры. Пераглядаючы архівы, мы бачым, як творчасць

Уладзімір Ткачэнка падчас сустрэчы.

«Песняроў» пранізвае ўсе нашы мерапрыемствы. І сёння, калі гучыць іх музыка, залы заўсёды поўныя. Нізкі паклон Уладзіміру Мулявіну, які прайшоў складаны шлях, але здолеў стварыць неверагоднае!

Уладзіслаў Місевич, адзін з сузаснавальнікаў ансамбля, адзначыў, што сустрэча ў такім фармаце праводзіцца ўжо не першы раз:

— Кожны раз хвалюемся, хто прыйдзе, хто ўспомніць «Песняроў». І кожны раз мы бачым усё больш знаёмых асоб. Радуе, што і праз пяць гадоў мы зноў сустрэнемся тут!

Марына і Вольга, дачкі Уладзіміра Мулявіна, выказалі падзяку ўсім, хто шануе памяць іх бацькі.

— Ён усё жыццё прысвяціў беларускай музыцы. Бацька ўмеў збіраць таленавітых людзей, ствараць музыку, якая крае душы. Мы ўсе выраслі на гэтых песнях, і хоццаца, каб спадчына перадавалася маладому пакаленню, — сказала Вольга.

У той дзень у скверы імя У. Мулявіна панавала атмасфера цяпла, настальгіі і захаплення.

У завяршэнні сустрэчы сваёй іграй на гітары парадаваў гасцей заслужаны артыст Беларусі Уладзімір Ткачэнка.

Марыя АСМАЛОЎСКАЯ,
фота аўтара

Дзеля роднага зорнага краю

Яшчэ адна ахвяра генацыду беларускага народа — паэт і ўдзельнік нацыянальна-вызваленчага руху ў Заходняй Беларусі Аляксей Рэдка. За адданасць сваёй Радзіме палкі ў Заходняй Беларусі яго праследавалі. Немцы ж за ўдзел у падполлі, сувязі з партызанамі расстралялі. Праўда, пад такім прозвішчам мала хто ведае Аляксея. Згадваюць пад псеўданімам Алесь Дубровіч. Чаму выбраў такое літаратурнае прозвішча, выказваюцца розныя меркаванні.

Алесь Дубровіч.

Краязнаўца Мікола Чамеза спаслаўся на яго брата Івана Ягоравіча: «<...> у дупле дуба, які стаў на мяжы палёў вёсак Каралевічы і Замошша, Аляксей хаваў адозвы, пракламацыі, нелегальную літаратуру, і, як лічаць сваёй паэта, паходжанне псеўданіма Дубровіч звязана менавіта з гэтай акалічнасцю». А вось паэт Алесь Жыгуноў некалі гутарыў з былым удзельнікам рэвалюцыйнай барацьбы ў Заходняй Беларусі, жыхаром Глыбокага Аляксеем Пашковічам.

Ад Аляксея Гур'евіча ён пачуў такое: «— <...> Прыязджаў тут да мяне чалавек з Мінска, дзве ночы начаваў, усё распываў пра Алеся. Пра сцяг чырвоны, што ў Галубічах вывесілі на адно са свят... Тады раскажу, як ён канспіраваў прадачу нелегальнай літаратуры. Ненападлёк ад Каралевічаў дуб дуплаваці стаяў, каля яго камень вялізны ляжаў. І Алесь гаварыў мне: "Калі на валуне ляжыць яшчэ адзін каменчык, то лістоўкі, пракламацыі — у дупле. Падыходзь і забірай. Калі ж не — праходзь міма"». Зразумела, у гаворцы ўзнікла і пытанне аб паходжанні псеўданіма Дубровіч. У адказ пачулася: «Ніколі ён мне пра гэта не казаў, але я думаю, што не, штосьці іншае тут...»

«Чалавек з Мінска» — хутчэй за ўсё Мікола Чамеза. «А штосьці іншае» — тое, што раскажаў Іван Рэдка ўжо Алесю Жыгуноў: «— Дубровіч, здаецца мне, пайшоў ад Дуброўскага, літаратурнага героя, і Алесь яго неаднойчы ўспамінаў. А ці гэта на самай справе — не ведаю». Дзіўнавага толькі тое, што ні Мікола Чамеза, ні Алесь Жыгуноў не пацікавіліся, адкуль замест Аляксея ўзнікла імя Алесь. Хутчэй за ўсё Аляксеем ён быў па дакументах, а ўсе звалі Алесем. Бывае і такая нестыкоўка. Хоць можна выказаць і гэткае меркаванне. Яго любімым паэтам быў Аляксандр Пушкін. Праўда, гэта дакладна не ўстаноўлена, але на такую думку наводзіць тое, што захавалася ўзнаўленне ім па-беларуску аднаго з вершаў Аляксандра Сяргеевіча.

Нарадзіўся Алесь Дубровіч у 1910 годзе ў вёсцы Галубічы Дзісенскага павета Віцебскай губерні, цяпер Каралевічы Глыбоцкага раёна на Віцебшчыне. Сям'я была вялікая. Акрамя Аляксея — браты Дзмітрый, Іван і Васіль, сёстры Агата і Ліда. Не да асабліваў навукі. Скончыў толькі вясковую школу, далей веды атрымліваў самаадукацыяй. Гэта, аднак, не перашкаджала і спрадвечнымі сялянскімі клопатамі займацца. Быў і заняткаў, які не кожнага вабіць: любіў даглядаць пчол. У вольны час з задавальненнем граў на гармоніку, а з маці Луцыйя спяваў. Яна шмат ведала народных песень. Былі і такія, якія ў іншых мясцінах не напаткаеш. Рыгор Шырма, калі пачаў запісваць творы народнай творчасці, у 1937 годзе занатаваў ад яе некалькі песень, звязаных з прыходам вясны.

Рана Алесь Дубровіч зацікавіўся і паэзіяй. На гэта паўплываў старэйшы брат Дзмітрый, які таксама пісаў вершы. Адзін верш, тады яшчэ Аляксей, у 1928 годзе надрукавала газета «Доля працы». Але вялікі ўплыў на фарміраванне яго таленту аказала не гэтак прагрэсіўнае выданне, а «Беларуская газета», што з'яўлялася легальным неафіцыйным органам Камуністычнай партыі Заходняй Беларусі. Паміж ім і супрацоўнікамі

завязалася перапіска. Безумоўна, у тым, што ў 23 гады быў сярод удзельнікаў першага нелегальнага з'езда пісьменнікаў, арганізаваным Літаратурным фронтам сялянска-рабочых пісьменнікаў Заходняй Беларусі і «Беларускай газетай», не абышлося і без спрыяння «БГ». Яго прозвішча значылася і пад «Дэкларацыйнай групай паэтаў да ўсіх пісьменнікаў Заходняй Беларусі».

Творчасць не перашкаджала займацца рэвалюцыйнай дзейнасцю. Уваходзіць у Рабоча-сялянскую грамаду, і наведваўся да таго дуба, які стаў схованкай палітычных матэрыялаў. Ды ўсё адно ўжо быў на ўліку ў паліцыі. Асабліва пасля таго, калі спрабаваў перайсці ў Савецкі Саюз. Тры месяцы правёў у турме. А ў 1934 годзе паліцыя завітала на кватэру.

Па адной версіі, у сумна вядомых Лукішчах знаходзіўся два з паловай года. Па другой — два гады ў тых жа Лукішчах над і іншымі заходнебеларускімі пісьменнікамі вялося следства. Пасля яго прысудзілі да чатырох гадоў і чатырох месяцаў. Гэтыя месяцы сталі дадаткам да асноўнага прысуду: збіў наглядчыка.

Вершы пісаў і ў турме. Асобныя з іх друкаваліся ў турэмным часопісе «Краты». Падпісаў іх «Макар» і «Мікіта». На свабоду выйшаў па амністыі, але зрок быў сапсаваны. Нягледзячы на тое, што Заходняя Беларусь па-ранейшаму знаходзіцца пад акупацыяй. Толькі ад рэвалюцыйнай барацьбы адмаўляцца не збіраўся. Як і развітвацца з паэзіяй. Наконт першага сумненняў не ўзнікала. А з паэзіяй было значна цяжэй.

Самаадукацыя не дазваляла разабрацца ва ўсіх яе сакрэтах. Ды і творчага вопыту не стала. У гэты час яго своеасаблівага мастакоўскага раздарожжа даброў дапамогу яму аказаў Максім Танк. Асабіста знаёмыя яму не былі, але Яўген Іванавіч узначальваў аддзел літаратуры часопіса «Беларускі летапіс». Вершы, атрыманыя ад Алеся Дубровіча, старанна разглядаў, даваў парады. Найлепшае трапіла на старонку. Друкаваўся і ў часопісе «Калоссе».

З радасцю ўспрыняў уз'яднанне Беларусі. З задавальненнем далучыўся да новага жыцця. Працаваў у валасным рабоча-сялянскім камітэце. Пазней з'яўляўся старшынёй сельсавета. Быў дэлегатам Народнага сходу ў Беластоку. У 1940 годзе стаў супрацоўнікам раённай газеты «Вілейская праўда». Калі прыйшлі нямецка-фашысцкія акупанты, успрыняў іх нават больш лютымі законнікамі, чым папярэдніх. Так паставіліся да гітлераўцаў і яго родныя. Чаго не скажаш пра старасту вёскі, які выдаў іх. Арыштвалі не толькі Алесь Дубровіч, але і яго бацьку Ягора Францавіча, братаў Дзмітрый і Васіль. Жорстка катавалі, а пасля расстралялі на вачах сястры і жонкі 7 лістапада 1942 года. Садзьм

праявілі і ў гэтым. Усё адбылося ранаіцай, калі пачынаўся дзень, які няў, як і ўсе савецкія людзі, успрымалі святам.

Пра аналіз творчасці Алеся Салагуба напісана няшмат. Прычына зразумелая: друкаваўся мала, а не ўсе крытыкі прадуць у архівах, у якіх, магчыма, нешта ёсць, што згубілася сярод іншых папер. Таму ў друк і не ўсё трапіла, нешта беззваротна знікла. На аснове твораў лёгка высветліць асноўныя кірункі яго творчасці. Яны ж такія, што характэрныя і для іншых паэтаў, якія разам з ім уваходзілі ў літаратуру. Асабліва тых, чья творчасць па розных абставінах не дасягнула далейшага развіцця ці, як ў выпадку з ім, трагічна абарвалася. Першы з гэтых кірункаў звязаны з асэнсаваннем бяспраўнага становішча беларусаў на акупаваных тэрыторыях і, адпаведна, з заклікам на барацьбу за сваё нацыянальнае і сацыяльнае вызваленне. Як бы ў процівагу паэтам, якія жылі ў Савецкай Беларусі. Яны апыялі новае жыццё, выступалі супраць тых, хто не прымае яго, а то і з'яўляцца шкоднікам. Аднак аб вартасці іх твораў, несумненна, трэба меркаваць не з ідэалагічнага боку, а з мастацкага.

Творачы пра Алеся Дубровіча, нельга не заўважыць, што публіцыстычная вартасць іх, без якой у такім выпадку не аб'ясацца, не лабаваў, калі прамаўляюцца адны лозунгі, а напоўненасць важнымі думкамі адсутнічае, а ў сцвярдзэнні таго, што, адпавядаючы часу, нясе заклік дзеянню усёй грамады, усяго народа. Яскрава сведчыць — верш, які ўжо і называў сваёй сведчыць, што гэта, прамоўленае паэтам, адпавядае думкам усіх абяздоленых яго сучаснікаў — «Мы»:

*Мы — скрыўджаных няпраўддэй струны,
Адным распалены агнём.*

*Мы гімн пакуце граем сумны
І славу барацьбе няём.*

У другой палове 30-х гадоў мінулага стагоддзя за кароткі час паспеў сфарміравацца як паэт са сваім голасам. Пісаў, праўда, пра тое, як і іншыя паэты-барацьбы. Але навучыўся рэвалюцыйныя матывы прапусьціць праз сэрца. У іх знаходзілася месца і агульначалавечым пацупцам, асабліва ў такіх творах, у цэнтры якіх чалавек-жыццялюб, як у адным з найлепшых яго вершаў «Кіну свае думы»:

*Кіну свае думы жураўліным лётам —
Хай лятуць да сонца, у далёкі край.
Сам пайду і сяду пад лязовым платом
І пра тое сонцу буду ціха граць.*

*І хоць скасіянеюць палыцы на марозе,
Не пакіну кратаць залацістых струн,
Хай зімой завеі вьююць на дарозе
Ці ў барах савосных плачуць, як лясун.*

Паэзію Алеся Дубровіча высокая ацаніў Валянцін Таўлая. Ён, як вядома, не толькі сам прайшоў змагарнымі шляхамі, але і зрабіў даволі важкі ўнёсак у рэвалюцыйную паэзію, дасягаючы ў ёй вялікай завершанасці і дакладнасці. Яго эстэтычнаму густу нельга не даяраць. Пра паэзію Алеся Дубровіча так пісаў: «Нягледзячы на тое, што цэнзурныя ўмовы не дазвалялі аўтару адкрыта выказаць свае думкі і настроі, рэвалюцыйны змест вершаў відавочны». Пры гэтым адзначаў: «Пакутная доля прыгнечанасці вёскі Заходняй Беларусі знайшла сваё мастацкае адлюстраванне ў вершы «Крапіва», папулярным у свой час сярод заходнебеларускіх чытачоў».

«Крапіва» і прыцягвала ўвагу, найперш вяскоўцаў, тым, што зместам сваім праўдліва адлюстравала іх тагачаснае жыццё — галоднае, бязрадаснае, калі, здавалася, наперадзе ніякага прасветы. Тая ж галышча, голад будучы спадарожнічаць на кожным кроку. Як бы мовой звычайнай расліны — «і шапока маркотная крапіва», якой яны могуць

харчаватца толькі вясной, калі пачынае адрастаць, прамаўляе паэт. Радкіма нібыта і звычайнымі. Аднак гэта ў разуменні тых, хто прывык да паэзіі высокага кшталту.

Вяскоўцы ўспрымалі іх сваімі, бо за кожным у нечым паўстала іх жыццё. Знаходзячы ў вершы блізкае ім, яшчэ больш пераканваліся ў тым, што не толькі ў іх «на вёсцы нядоля, бяда, // што так мала жывуць <...> шчасліва». Нечакана адкрывалі для сябе іншае, таксама ім вядомае. Толькі не хавалі здзіўлення, як гэта можна перадаць словамі тое, што ў быту сустракаюцца ў іншым значэнні, а тут звязана з крапівой: «<...> счарсцвелага хлеба скарынка // часта ўпрокці ідзе ад абеда», а «у місцы малая крупінка // ўсё гарцуе, не робячы следу». Блізкім было і тое, што яна «перад лэжкай імкнецца неж крута, // быццам лоўкая рыбка з-пад сеці, // і лавіць так штодня — ой, пакута!»

Калі гаварыць пра другі кірунак у творчасці Алеся Дубровіча — гэта яго нямногі вершы аб каханні, аб харэстве прыроды і, зразумела, луннасці з ёю. Што такіх твораў няшмат — зразумела. Не пра іх думалася, калі толькі час займала барацьба. Ды і не асабліва пісалася ў засценках, а калі нешта і стваралася, то зместам адпавядала гэтай барацьбе. Ды жыццё ўсё адно брала сваё. Прывічэнні ў вершы «Калісь любові хмель вясняны», які і ні ў адным з іншых няма, але, мне здаецца, пішучы яго, паэт меў на ўвазе сваю любую Кацю, з якой выхаваў двух дачок. Калешне, па рэаліях, якія зкрапаюцца, нельга сказаць, што лірычная гераіня, якая па імені не называецца, цалкам спісана з яе, але сама інтанацыя твора настраівае менавіта на такое ўспрымання. Паміж радкіма праступае непрыхаваная яшчэ адна. Аднак паміж імі і іншае: сапраўднае асабістае шчасце немагчыма без шчасця сваёй краіны.

Валянцін Таўлая асабліва звярнуў увагу на верш Алеся Дубровіча «Зорны край»: «<...> гэта не абстрактны вобраз, запавычаны ў сімвалісты, але толькі падцэнзурнае паэтычнае імя Краіны Саветаў — зорнай радзімы перадавых ідэй чалавечтва». Імі і жыў паэт. Увасабленню, кажучы словамі Валянціна Таўлая, «перадавых ідэй чалавечтва», наколькі мог, прывічэнні сваю дзейнасць. Іх прапавядаваў сваім талентам. Талент яго, хаг можа быць не такім яркім, як ў тых, каго сабе называць волагам паэтычнай думкі, але праўдзівы ў той ступені, калі лірычным героям прамаўляе блізкае многім. «Зорны край» — у шэрагу такіх твораў. Для яго край з'яўляўся марай, аднак з-за гэтага яшчэ больш прывабны. Гэта як у жыцці ўвогуле. Той, што пакуль не адбылося, кліча сваёй загадкавацю. Але, калі вершы у яе, яно набывае яшчэ большы сэнс, у нечым ужо становіцца і рэальнасцю:

*Мне неспяні вільці хочацца
Увесь жар грудзей маіх.
Наперад! Не варочацца,
Хоць ілях калоча-ліх!*

*За храмамі, за горами
Ёсць сінязорны край.
Іду з яму нязморана —
Гэй, сэрца, марш іграй!*

Луша ў гэты край імкнецца, сэрца спявае. Ці, можа, наадварот: сэрца імкнецца, душа спявае. Ды ўсё адно так хораша ад успрымання гэтага паэтам. Малюнак, пададзены ім, быццам у каўшы той радзіцы, якой цесна на Зямлі. Яна сягае ў паднябессе, гатовая разгнаць сабой цемру Сусвету, каб вярнуцца назад і гэтаксама зазаяць, як і дагэтуль, у дзіўным краі.

Ужо верша «Зорны край» дастагкова, каб упэўніцца, скажу следам за Валянцінам Таўлаем, што ў «асобе Алеся Дубровіча наша паэзія страціла паэта значных магчымасцей».

Алесь МАРЦІНОВІЧ

Светапогляд «іншых»

Трапіць у знакамітую казачную гісторыю, дзе валадарыць гномы і эльфы, злыя вядзьмаркі і добрыя чараўніцы, можна ў мастацкай галерэі ДК. На выстаўцы «Краіна Оз» прадстаўлены не вельмі распаўсюджаны ў нашай краіне кірунак «ар-брут» (ці мастацтва аўтсайдараў). Яркія колеры, парушаныя правілы кампазіцыі і глыбокі сэнс, які трэба шукаць на паверхні, — усё гэта паказвае ўнутраны свет людзей, якія рэдка выказваюцца адкрыта.

Гісторыя мастацкага кірунку «ар-брут» пачалася ў 1945 годзе, калі французскі скульптар Жан Дзюбуфэ выставіў сваю калекцыю карцін, створаных людзьмі з псіхічнымі парушэннямі, прымітывістамі, дзецьмі і іншымі. Тэрмін «ар-брут» значыць грубае мастацтва, якое, па меркаванні Жана Дзюбуфэ, з'яўляецца самым чыстым і шчырым стылем, цалкам пазбаўленым стэрэатыпаў. Мастак доўгі час спрабаваў знайсці тую самую форму выказвання, якая дазволіла б паказаць мастацтва за межамі культуры. Жан Дзюбуфэ імкнуўся адлюстраваць сапраўдную свабоду творчасці, дзе пануе хаос, разнастайнасць форм, сімвалічныя абстракцыі і гратэск.

Сёння «ар-брут», ці мастацтва аўтсайдараў, разглядаецца як найбольш шчыры спосаб самавыяўлення, як пачуцці, што доўгі час хаваліся ў далёкіх кутках

падсвядомасці. Работа, аднесеная да гэтага накірунку, павінна адпавядаць галоўнай умове: аўтару неабходна нейкі час ці ўсё жыццё правесці ў ізаляцыі, каб агульнапрынятыя сацыяльныя і культурныя нормы не ўплывалі на яго творчасць.

У Беларусі «ар-брут» прадстаўлены творчасцю Міхаіла Сянькова, больш вядомага пад псеўданімам «А. Р. Ч.». Работы мастака прысвечаны серыйным маньякам, у прыватнасці Андрэю Чыкацілу. Многія крытыкі і мастацтвазнаўцы размяжоўваюць «сапраўдны ар-брут» і творчасць Міхаіла Сянькова, таму што не выканана адна з умоў кірунку — адсутнасць мастацкай адукацыі. Сам творца адносіць свае работы да «акадэмічнага ар-бруту», хоць і не адмаўляецца ад уплыву «экспрэсіянізму». Папулярызаваць творчасць аўтсайдараў у Беларусі пачаў мастак і паэт Фёдар Ястраб, які лічыў, што для сапраўднага таленту перашкод не існуе.

На выстаўцы «Краіна Оз» прадстаўлены работы дарослых людзей, якія пастаянна знаходзяцца ў псіханеўралагічным інтэраакце. Яны не атрымалі прафесійнай акадэмічнай адукацыі і маюць ад шчырага сэрца. Іх творчасць — гэта даследаванне свайго ўнутранага свету, дзе засталіся сляды чагосьці большага, чым яны самі. Куратары праекта Кацярына Давыдава-Высоцке, Кацярына Кардончыкава і Руслан Вашкевіч дапамаглі творцам раскрыцца і паказаць свае работы шырокай аўдыторыі. «У працэсе падрыхтоўкі нашага праекта мне пашчасціла пранікнуць атмасферай гэтай медыцынскай установы і пазнаёміцца з цудоўнымі таленавітымі людзьмі, — расказала на адкрыцці выстаўкі Кацярына Давыдава-Высоцке. — Аднак падапечныя адчуваюць глыбокую адзіноту, таму ім неабходна падтрымка людзей па-за межамі дыспансера. Праз творчасць яны могуць адлюстраваць свае пачуцці і падкрэсліць сваю індывідуальнасць».

У экспазіцыі прадстаўлены работы, выкананыя ў розных мастацкіх стылях і жанрах. Пейзаж, нацюрморт, партрэт, бытавыя сцэны, абстракцыя — творчасць «іншых» людзей займае ўсе нішы мастацтва.

Выстаўка «Краіна Оз» сустракае наведвальнікаў багачам колераў і форм. Уражвае і разнастайнасць сюжэтаў. Творцы закраваюць самыя разнастайныя тэмы: ад асабістых узаемаадносін людзей да рэлігійных матываў. Мастак Сяргей (прозвішча аўтараў не раскрылі) спецыялізуецца на графічных партрэтах. Яго тэхніка нагадвае непарыўную лінію, дзе шмат «паветра» і няма лішніх дэталяў. Асабліваю ўвагу аўтар удзяляе адлюстраванню эмоцый чалавека праз позірк і ўсмешку.

Тэма рэлігіі прадстаўлена серыймі карцінамі мастака Віталія, на якіх аўтар у розных тэхніках працуе над абразамі Багародзіцы. Сам творца адносіць свае работы да наіўнага мастацтва. Праз яго ілюстрацыі можна пачуць іншае паглядзець на агульнапрынятыя выявы святых і ўбачыць Бога не ў традыцыйным абліччы, а такага, які жыве ў глыбіні чалавечага сэрца.

Абстракцыя прадстаўлена творчасцю мастака Паўла. Аўтар выкарыстоўвае яркія колеры і аб'якальныя формы, што адлюстроўвае хуткасць і непрадказальнасць жыцця.

Выстаўка «Краіна Оз» знаёміць аматараў жывапісу з мастацкім кірункам «ар-брут», які транслюе ўнутраны свет асабістых людзей. Праект вельмі важны не толькі для творцаў, але і для ўсяго грамадства. Гэта магчымасць выказацца тым, хто звычайна знаходзіцца ў цені.

Лізавета КРУПНЯНЬКОВА, фота аўтара

зваротная сувязь

Сагрэем душу добрым словам

Канал «Культура» Беларускага радыё запрашае слухачаў літаратурна-мастацкай і пазнавальнай перадачы.

У выхадныя — праект Навума Гальпяровіча «Сучаснікі». Літаратурныя партрэты. У чацвер — публіцыстычная перадача Настасі Ермалюк «Свет мастацкага слова».

Радыёверсію тэлеперадачы «Суразмоўцы» Навума Гальпяровіча можна паслухаць у нядзелю і панядзелак.

Па буднях у праграме «Літаратурная анталогія» — апавесць Васіля Быкава «Альпійская балада». У «Радыё-

бібліятэцы» з панядзелка да пятніцы — раман Уладзіміра Багалолава «У жыўні сорок чацвёртага».

У праграме «Прачулым радком» у выхадныя — вершы беларускіх пісьменнікаў.

«Літаратурныя гісторыі» пазнаёмяць з апавяданнямі айчынных і замежных аўтараў.

У перадачы «Радыётэатр плюс» (пачатак эфіру ў 21.30) у суботу і нядзелю прагучыць спектакль «За лясамі дрымуцымі» паводле твора Артура Вольскага, Пётруса Макала.

Для юных прыхільнікаў мастацкага слова — праект «Дасціпныя. Нястомныя. Кемлівыя» — казка «Чараўнік краіны Оз» Фрэнка Баума. Штовечар у 21.00 «Вячэрняя казка» для самых маленькіх.

Праект «Кнігарня» пазнаёміць з літаратурнымі падзеямі, навінкамі беларускіх выдавецтваў і зместам новага нумара «ЛіМа».

У праграме магчымы змены. Расклад перадач канала «Культура» даступны на сайце www.radiokultura.by і ў сацыяльных сетках.

Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі запрашае:

13 верасня — на творчую сустрэчу Міхася Пазнякова з васьмікласнікамі СШ № 137, прысвечаную Дню народнага адзінства. Пачатак у 13.40.

17 верасня — на пасяджэнне літаратурнай гасцёўні «Аўтограф» (вул. Карбышава, 41). Госць — Сяргей Трахімёнак. Пачатак у 17.00.

19 верасня — у дзіцячую бібліятэку № 5 (вул. Русіянава, 48) на творчую сустрэчу з Уладзімірам Мазго. Пачатак у 13.00.

Выходзіць з 1932 года

Заснавальнікі: Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь, грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў Беларусі», рэдакцыяна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная калегія: Аляксей Бадак Дзяніс Барсук

Віктар Гардзей Уладзімір Ніламедаў Вольга Дадзіямава Аляксей Марціновіч Вячаслаў Нікіфараў Мікалай Чарніцэў Іван Чарота Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі: Юрыдычны адрас: 220013, Мінск, вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а E-mail: info@vziazda.by

Адрас для карэспандэнцыі: 220034, Мінск, вул. Захарова, 19 E-mail: lit_new@mail.ru Адрас у інтэрнаце: www.vziazda.by

Тэлефоны: галоўны рэдактар — 325-85-25 адказы скаротар — 377-99-73 адзелны крытыкі і бібліяграфіі; прозы і паэзіі; мастацтва — 317-20-98 бухгалтэрыя — 311-17-16

Выходзіць раз на тыдзень у пятніцу.

Падпісныя індэксы: 63856 — індывідуальны; 63815 — індывідуальныя льготны для настаўнікаў; 638562 — ведамасны; 63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай інфармацыі № 7 ад 10.12.2012, выданае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:

Рэдакцыяна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"». Дырэктар — галоўны рэдактар Аляксандр Мікалаевіч КАРЛЮКЕВІЧ Нумар падпісаны ў друк 12.09.2024 у 11.00 Ум. друку арк. 3,72 Наклад — 694

Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства «Выдавецтва «Беларускі Дом друку» ЛП № 38200000007667 ад 30.04.2004 г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1. Індэкс 220013 Заказ — 2072 Д 1 23 4 5 6 7 8 9 10 11 12 М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Рупакісы прымаюцца толькі ў электронным выглядзе (праграма Microsoft Word), не вяртаюцца і не рэцэнзуюцца. Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць з меркаваннямі аўтара публікацыі. Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія прыводзяцца ў публікацыі, у адпаведнасці з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.

ISSN 0024-4686

